

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Špela Komatar

Pomoč in podpora staršem ob posvojitvi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Špela Komatar

Pomoč in podpora staršem ob posvojitvi

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Mešl

Ljubljana, 2019

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

IME IN PRIIMEK: Špela Komatar

NASLOV DIPLOMSKE NALOGE: Pomoč in podpora staršem ob posvojitvi.

KRAJ: Ljubljana

LETO: 2019

ŠT. STRANI: 63, ŠT. TABEL: 8, ŠT. GRAFOV: 23 , ŠT. PRILOG: 1

MENTORICA: doc. dr. Nina Mešl

KLJUČNE BESEDE: posvojitev, podpora po posvojitvi, pomoč po posvojitvi, storitve, starševstvo, izzivi

KEYWORDS: adoption, help, help after adoption, support after adoption, parenthood, services, challenges

Pomoč in podpora staršem ob posvojitvi

Povzetek diplomskega dela

V diplomski nalogi sem raziskovala, koliko in kakšno pomoč potrebujejo starši posvojitelji ob posvojitvi. Z raziskavo sem želela podrobneje pogledati, s kakšnimi izzivi se spopadajo posvojitelji in kdo jim je pri tem v pomoč in podporo. Posvojitev je življenjski dogodek, ki spremeni življenja vseh udeležениh. Ob tem se lahko pojavijo izzivi, pri katerih družina potrebuje pomoč. Pomoč lahko družinski člani iščejo pri formalnih ali neformalnih virih, ki jim bolj ali manj pomagajo pri premagovanju teh izzivov.

Z namenom pridobivanja teh informacij sem izvedla anketo, pri kateri so sodelovali posvojitelji, ki so otroka posvojili po letu 2000. Rezultati so pokazali, da se večina posvojiteljev srečuje z izzivi po posvojitvi. Med izzivi se najpogosteje pojavljajo izčrpanost in utrujenost, spoprijemanje z novo vlogo in identiteto starša, navajanje na nov tempo življenja in izzivi, povezani z vzgojo otroka. Posvojitelji iščejo pomoč in podporo pri različnih virih. Večina virov, h katerim se posvojitelji obračajo po pomoč in podporo, so neformalni viri. Ti viri jim pomoč tudi največkrat ponudijo. Posvojitelji so zadovoljnejši s pomočjo neformalnih virov kot pa s pomočjo formalnih virov. Približno polovica posvojiteljev bi si želela več pomoči centra za socialno delo v obliki pogovorov in še nekaj več si jih želi, da bi dobili več pomoči tudi pri urejanju dokumentov, povezanih s posvojitvijo in socialnimi prejemki.

Adoption parents need for help and support after adoption.

Graduation Thesis Abstract

In this thesis is researched how much help and what kind of help adoption parents need in the process of adoption. Through the research, I looked more upfront at what challenges the adoptive parents are facing and who is helping and supporting them. Adoption is a life event that changes the lives of all participants. Help can be sought by family members in formal or informal sources, which are more or less helpful in overcoming these challenges.

In order to obtain this information, I carried out a survey involving adoptive parents who adopted their child after the year 2000. The results showed that most adoptive parents face the challenges of adoption. Among the challenges are most often present exhaustion and fatigue, handling the new role of parent, figuring out a new identity as a parent, pointing to a new pace of life and challenges related to child upbringing. Adoptive parents are looking for help and support from various sources. The research showed that most adoptive parents look for help and support from informal sources, and this kind of help is usually offered to them. The adoptive parents are more satisfied with informal sources than with formal sources of help.

Approximately half of the adoptive parents would like to have had more help from the social work centers in the form of conversation and would have liked to get more help with arranging documents related to adoption and social security and benefits.

Zahvala

Najprej bi se rada zahvalila mentorici doc dr. Nini Mešl za vzpodbudo, pomoč, motivacijo in potrpežljivost pri pisanju diplomskega dela.

Hvala tudi mojima predragima staršema, sestri in fantu, da so stali ob meni ter me podpirali skozi čas študija in pisanja diplomske naloge.

Tudi Bernardi in Andreju, hvala za vse.

Nenazadnje pa tudi hvala vsem, ki so sodelovali pri moji diplomski nalogi in z menoj delili svoje dragocene izkušnje.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	Splošna opredelitev posvojitve	1
1.2	Razlaga pojmov, povezanih s posvojitvijo	1
1.3	Zakonska ureditev posvojitev v Sloveniji	2
1.4	Procesi po posvojitvi	3
1.5	Podpora in pomoč po posvojitvi	3
1.6	Oblike pomoči po posvojitvi	7
1.7	Oblikovanje družine in identitete članov družine	8
1.8	Depresija po posvojitvi	10
1.9	Vpliv medijev na posvojitev in izkušnjo po posvojitvi	11
2	PROBLEM	14
3	METODOLOGIJA	15
3.1	Vrata raziskave	15
3.2	Spremenljivke	15
3.3	Raziskovalni instrumenti in viri podatkov	16
3.4	Populacija in vzorčenje	16
3.5	Zbiranje podatkov	17
3.6	Obdelava in analiza podatkov	17
4	REZULTATI	19
5	RAZPRAVA	36
5.1	Koliko in kakšno podporo in pomoč potrebujejo posvojitelji po posvojitvi	36
5.2	Kako in kje so iskali pomoč in kako jih je ta pomoč podprla v starševski vlogi ..	38
5.3	Kako se s starševstvom spopadajo starši, ki pomoči niso iskali oziroma je ne iščejo	39
5.4	V kakšnem obsegu so bili starši deležni podpore in pomoči, ki so jo potrebovali po posvojitvi in kakšni so njihovi predlogi za izboljšanje	40
5.5	Preverjanje hipotez	42
6	SKLEPI	44
7	PREDLOGI	45
8	UPORABLJENA LITERATURA	46
9	PRILOGE	48
9.1	Anketa	48

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Starost otroka ob posvojitvi.....	20
Tabela 4.2: Starost otroka sedaj.....	20
Tabela 4.3: Prikaz deleža staršev, ki so imeli otroka pred posvojitvijo, in staršev, ki otroka pred posvojitvijo niso imeli.....	22
Tabela 4.4: Udeležitev priprav pred posvojitvijo	23
Tabela 4.5: Prikaz mnenja o tem, ali so jih priprave na posvojitev dobro pripravile na izzive, s katerimi so se srečevali po posvojitvi	25
Tabela 4.6: Prikaz mnenja, ali so zaradi priprave na posvojitev po posvojitvi potrebovali manj podpore in pomoči	26
Tabela 4.7: Prikaz zadovoljstva s prejeto pomočjo formalnih virov	33
Tabela 4.8: Prikaz zadovoljstva s prejeto pomočjo neformalnih virov.....	33

KAZALO GRAFOV

Graf 4.1: Prikaz regije prebivanja.....	19
Graf 4.2: Prikaz dosežene izobrazbe staršev	19
Graf 4.3: Prikaz spola otrok.....	20
Graf 4.4: Prikaz časa, ki ga je otrok preživel v družini pred posvojitvijo	21
Graf 4.5: Prikaz tega, ali so otroci iste narodnosti kot posvojitelji.....	21
Graf 4.6: Število otrok, ki so jih imeli pred posvojitvijo	22
Graf 4.7: Prikaz okoliščin na strani otroka ob posvojitvi.....	23
Graf 4.8: Viri pomoči in podpore pred posvojitvijo.	24
Graf 4.9: Izzivi, s katerimi so se starši srečevali na poti do dokončane posvojitve	25
Graf 4.10: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih.....	26
Graf 4.11: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih.....	26
Graf 4.12: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih.....	26
Graf 4.13: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih.....	27
Graf 4.14: Prikaz pogostosti pojavljanja izzivov.....	27
Graf 4.15: Prikaz oblike pomoči po posvojitvi.....	29
Graf 4.16: Prikaz pogostosti uporabe pomoči po posvojitvi	30
Graf 4.17: Prikaz, kje so starši posvojitelji največkrat iskali pomoč.....	30
Graf 4.18: Prikaz, katera izmed pomoči ali podpore je bila staršem najbolj v pomoč.	31
Graf 4.19: Prikaz mnenja o zadostnosti prejete pomoči in podpore formalnih virov	31
Graf 4.20: Prikaz mnenja o zadostnem prejemu pomoči in podpore neformalnih virov.....	32
Graf 4.21: Prikaz spremembe pomoči in podpore po dokončani posvojitvi	32
Graf 4.22: Prikaz mnenja, ali bi si želeli več pomoči in podpore v obliki svetovanja in pogovorov centra za socialno delo.....	34
Graf 4.23: Prikaz mnenja, ali bi si želeli več pomoči in podpore centra za socialno delo pri izpolnjevanju vlog in dokumentov v povezavi s posvojitvijo	34

1 UVOD

1.1 Splošna opredelitev posvojitve

Posvojitev je ena izmed možnosti ustvarjanja družine, s sabo prinaša tudi nove procese in povezave.

Posvojitev je posebna oblika varstva otrok, s katero nastane med posvojiteljico ali posvojiteljem in otrokom enako razmerje, kakor je med starši in njihovimi otroki (Družinski zakonik, 2017, str. 3).

Posvojitev je pomemben socialnovarstveni ukrep države. Namen tega ukrepa je zaščita otroka, ki iz različnih razlogov ne more živeti s svojimi starši ali mu ti ne morejo zagotoviti zdravega psihičnega in fizičnega življenja. Posvojitev je tudi pogosta pot za oblikovanje družine osebam, ki svojih otrok ne morejo imeti. V prvi vrsti je namen posvojitve korist otroka, strokovne službe pa mu na podlagi potreb poiščejo ustrezne starše (Bevc, 2014, str. 12). Zaviršek pove, da je posvojitev tudi formalnopravni proces, ki ga izvajajo socialne službe. Mandat za to jim podeli država. Posvojitev je trajna oblika varstva (Zaviršek, 2012, str. 26).

Posvojitev je torej socialno starševstvo, s katerim pridobijo tako otroci kot starši oziroma bodoči starši otroka. Z vzpostavitvijo posvojitve pa otrok dobi tudi socialne sorodnike, s katerimi je povezan po socialnih povezavah glede na starše.

Zaviršek pove, da je socialno starševstvo odnos in situacija, kjer v družini živi več oseb, ki z otrokom niso biološko povezane. Z njimi pa so v čustvenem razmerju in opravljajo vsakodnevne funkcije starša. Ta odnos traja dlje časa, med odraslim in otrokom pa obstaja močno čustveno razmerje (Zaviršek, 2009, str. 2).

Kot predstavi avtorica, je posvojitev ukrep države, s katerim zavaruje otroka, obenem pa ustvarja nove družine. Ta ukrep je pomemben pri zaščiti otroka. S posvojitvijo pa nastane povezava med posvojitelji, otrokom in otrokovo biološko družino.

1.2 Razlaga pojmov, povezanih s posvojitvijo

Za razumevanje teme je pomembno, da opredelimo nekaj osnovnih pojmov, ki se pojavljajo skozi nalogo.

Posvojitelj – Zakonca ali zunajzakonska partnerja, ki skupaj posvojita otroka, razen če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja. Posvojitelj je oseba, ki je nosilec posvojitve (Družinski zakonik, 2017. str. 51).

Otrok, ki je posvojen – Posvojiti se sme samo otrok (Družinski zakonik, 2017, str. 51). Otrok pomeni vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej (Konvencija o otrokovih pravicah, 1989, str. 1).

Biološka družina – Starša, ki sta otroka spočela in rodila, skupaj z morebitnimi sorojenci.

Rejništvo – Rejništvo je posebna oblika varstva otrok, ki jim je potrebna oskrba in vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. Rejništvo je časovno omejen ukrep (Družinski zakonik, 2017, str. 3).

1.3 Zakonska ureditev posvojitve v Sloveniji

Posvojitve urejajo zakoni in pravilniki. Tako zakon določa, kdo je lahko posvojitelj, kdo ne more biti in kakšna razmerja se ustvarijo med posvojitelji in posvojenimi otroci.

V Sloveniji so posvojitve urejene v Družinskem zakoniku, ki je bil sprejet leta 2017, v veljavo pa stopil v letu 2019.

V 2. členu Družinski zakonik (2017) opredeli pojem družine. In sicer družina je življenjska skupnost otroka, ne glede na njegovo starost, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice. Zaradi koristi otroka pa družina uživa posebno varstvo države.

V petem delu Družinski zakonik (2017) določa druga določila, ki se nanašajo na posvojitve.

Torej člani od 212 do 222 Družinskega zakonika (2017) govorijo o tem, kdo je lahko posvojen, kdo so lahko posvojitelji, katere so omejitve pri posvojitvi, kdo ne more biti posvojitelj in druge. Posvojiti se sme samo otrok, posvojitelja pa morata biti v zakonu ali zunajzakonski skupnosti. Razen če eden od njiju posvaja otroka svojega zakonca oziroma zunajzakonskega partnerja. Posvojiti ni mogoče sorodnika v ravni vrsti, prav tako ne brata ali sestre. Skrbnik pa ne more posvojiti svojih varovancev, dokler med njima traja skrbniško razmerje. Posvojitelj je lahko le polnoletna oseba, ki mora biti od otroka starejša 18 let. Izjemoma se dopusti posvojitev tudi z manjšo razliko v letih, če se ugotovi, da je to v otrokovo korist. Če je otrok sposoben razumeti pomen in posledice v tem postopku, je potrebno za posvojitev pridobiti njegovo soglasje. Zakon navaja tudi nekatere omejitve za posvojitelje, in sicer da posvojitelj ne more biti oseba, ki ji je bila odvzeta starševska skrb ali oseba, ki živi z

osebo, ki ji je bila odvzeta starševska skrb. Tudi oseba, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepne kaznivega dejanja ali zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo ali spolno nedotakljivost, ne more biti posvojitelj. Enako velja, če živi z osebo, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi katerega od zgornjih dejanj. Poleg tega pa posvojitelj ne more biti oseba, za katero se predvideva, da bi posvojitev izrabila v škodo otroka, oseba, ki ne daje jamstva, da bo izvajala starševsko skrb v korist otroka, ali oseba, ki ni poslovno sposobna, ali oseba z boleznijo, zaradi katere posvojitev ne bi bila v korist otroka.

V Družinskem zakoniku (2017) so najprej izpostavljeni pogoji za posvojitev otroka. Pogoji so naslednji: v posvojitev se sme dati samo otrok, katerega starši so po rojstvu pred centrom za socialno delo ali sodiščem v to privolili. Za otroka, ki še ni dopolnil osem tednov starosti, morajo starši po osmih tednih privolitev potrditi, sicer privolitev nima pravnega učinka. V posvojitev se sme dati otrok, katerega starši so neznani ali že leto dni ni znano njihovo prebivališče. Posvojitev je mogoča po preteku štirih mesecev od izpolnjenih zgoraj napisanih pogojev. Če sodnik ugotovi, da je v otrokovo korist, se posvojitev opravi prej. V posvojitev se sme dati tudi otrok, ki nima živih staršev. Otroka, ki izpolnjuje pogoje za posvojitev, center za socialno delo vpiše v centralno zbirko podatkov o otrocih, ki potrebujejo posvojitev. S posvojitvijo nastanejo med otrokom in njegovimi potomci ter med posvojiteljem in njegovimi sorodniki enaka razmerja, kakor med sorodniki, če zakon ne določa drugače. S posvojitvijo prenehajo pravice in dolžnosti staršev do otroka. Če otoka posvoji zakonec ali zunajzakonski partner, ne prenehajo pravice in obveznosti otroka do tega starša in njegovih sorodnikov. Posvojitev se ne more razvezati.

Torej posvojitelj mora ustrezati opredeljenim pogojem, da lahko to vlogo prevzame. Prav tako pa ne more biti vsaka oseba posvojena. Družinski zakonik (2017) v nadaljevanju petega dela opisuje tudi postopek za ugotavljanje pogojev za posvojitev in postopek odločanja o posvojitvi. Ne določa pa strokovnega dela po posvojitvi.

1.4 Proces po posvojitvi

Po posvojitvi se družine srečujejo z različnimi izzivi in procesi. Vsaka družina pa se z njimi spopada različno na svoj način.

1.5 Podpora in pomoč po posvojitvi

Podpora ter pomoč staršem sta pomembni skozi celotno obdobje posvojitve. Po posvojitvi pa se storitve podpore in pomoči večinoma končajo in včasih starši ostanejo prepuščeni sami sebi ali pa morajo pomoč in podporo iskati sami.

V nasprotju s številom storitev pred posvojitvijo (organiziran strokovni seminar, poglobljen svetovalni pogovor s strokovno delavko, individualna in skupinska priprava (SCSD, 2018, str. 87)) je storitev po posvojitvi izredno malo. Storitve po posvojitvi so pogosto namenjene le določeni skupini ljudi, kot so na primer družine z otroki s posebnimi potrebami. Kot dodatek temu pa večina storitev po posvojitvi omogoča samo kratkoročno podporo in pomoč posvojiteljem. Razvoj storitev po posvojitvi je bil omejen z nepoznavanjem različnih potreb družin posvojiteljev in z omejenimi raziskavami o učinkih storitev po posvojitvi (Dhami, Mandel in Sothmann, 2007, str. 164).

Medtem ko ima večina družin pozitivno izkušnjo s posvojitvijo, so nekatere družine, ki imajo tudi negativne izkušnje. Družine se spopadajo s specifičnimi težavami, kot so nezadostna finančna sredstva za vse stroške, povezane s posvojitvijo, spet druge družine se srečujejo s kroničnimi težavami, kot je slaba prilagoditev na potrebe posvojenega otroka, ali pa se starša in posvojeni otrok ne morejo prilagoditi na skupno življenje (prav tam).

Na podlagi raziskave, ki sta jo naredila Carnes-Holt in Bratton (2014), se večina staršev ni pripravljena spoprijeti z vedenjskimi motnjami, ki zvirajo iz motnje navezanosti. Pomanjkanje priprav in nerealna pričakovanja, kakšno bo razmerje med otrokom in staršem, pogosto vodijo v to, da se posvojitelji počutijo kot, da jim ne uspeva. Zato pa se tudi ne odzivajo na potrebe otroka (Cantino, 2017, str. 8).

Pojavijo se lahko tudi nesporazumi med posvojenim otrokom in posvojitelji. Kadar se teh izzivov ne lotimo pravilno in ne uspemo najti skupne rešitve, lahko to privede tudi do zapletov v samem postopku posvojitve. Lahko pride tudi do razveljavitve že obstoječe posvojitve. Storitve po posvojitvi, kot so izobraževalne delavnice in družinsko svetovanje, pomagajo širiti razumevanje izzivov, povezanih s posvojitvijo, poleg tega pa krepijo družinska razmerja. Socialni delavci predvidevajo, da bi se število posvojitvev in uspešnost posvojitvev povečale z dobrimi storitvami po posvojitvi, te pa so odvisne tudi od števila otrok v državi. Zato so storitve po posvojitvi ključnega pomena pri razmisleku o posvojitvah in pri pomoči posvojiteljem s težavami, ki lahko nastanejo. Pomembno je, da se prepozna tip pomoči, ki jih družine potrebujejo, in kdo bi potreboval te storitve (Dhami, Mandel in Sothmann, 2007, str. 163).

Nekateri starši ugotovijo, da potrebujejo podporo pred, med in po posvojitvi. V vsaj eni raziskavi (Stevens, 2011, Post adoption needs survey offers direction for continued advocacy efforts v Child welfare information gateway, 2005) je večina družin posvojiteljev prepoznala

nekatero kontinuirane težave, ki jim otežujejo življenje. Pomembno je najti podporo, ki ustreza družini in njihovi situaciji. Začnejo lahko pri instituciji, kjer urejajo posvojitve. Večina institucij nudi neko obliko podpore in pomoči po posvojitvi. Nekatere imajo programe za varstvo, kjer pomagajo staršem razumeti otroško vedenje in kako se z njim učinkovito spopadati. Raziskave so pokazale, da je dober odnos s socialno delavko pomemben in zagotavlja veliko podporo skozi obdobje po posvojitvi (Child welfare information gateway, 2005, str. 9).

V raziskavi *Post adoptive services Impact on Adoption outcome* so rezultati pokazali, da večina sodelujočih ni utrpela izgube pomoči in podpore po dokončani posvojitvi. Večina je storitve, ki jih je uporabljala pred posvojitvijo, uporabljala tudi po njej, neformalna podpora pa se je po posvojitvi kvečjemu še povečala. Večina sodelujočih je ob zaključitvi posvojitve občutila tudi olajšanje od vseh formalnih procesov, nekateri pa so to doživeli kot izgubo dela podpore. Starši so omenili tudi nekaj ovir, ki so jih doživeli pri iskanju in dostopanju do strokovne pomoči glede potreb otroka. Te ovire so vključevale pomanjkanje strokovnjakov, ki bi bili specializirani o okoliščinah in posledicah, ki jih doživljajo posvojeni otroci. Poročajo tudi o pomanjkanju znanja o dinamiki posvojitve med strokovnjaki (Cantino, 2017, str. 37).

Bevc je ugotovila, da nekatere potrebe pred sprejemom otroka in po sprejemu otroka zahtevajo dodatne oblike pomoči. Brez te dodatne pomoči te potrebe ostanejo nezadovoljene pri uporabniku. To je opazila še posebej pri posvojitvah starejših otrok. Avtorica je ugotovila, da staršem, ki čakajo na otroka, in staršem, ki so otroka že dobili v posvojitve, manjka pristnih izkušenj posvojiteljskih družin. Te so pogosto prepričljivejše in učinkovitejše od nasvetov strokovnih delavcev. Nekateri posvojitelji so tudi povedali, da bi potrebovali več pogovorov o problematiki posvojitve pred in po posvojitvi otroka (1997, str. 231).

Child welfare information gateway (2005, str. 9) v knjižici *Impact of Adoption on Adoptive Parents* navaja storitve, ki so pomagale posvojiteljem po posvojitvi:

- Premor pri negi. Staršem omogoči premor od starševskih obveznosti, s tem jim omogočijo, da poskrbijo tudi zase in izkoristijo dodatne podpirne storitve. Premor lahko traja od nekaj ur do nekaj dni.
- Podpirne skupine. Ni pomembno, ali so te skupine po internetu ali v obliki srečanj v živo, podpirna skupina nudi možnost za povezovanje z osebami v podobnem položaju. V podpirni skupini imajo člani tudi varen prostor, da izrazijo svoja čustva in občutke, prejmejo tudi povratne informacije, ki jih podprejo. Naučijo pa se tudi različnih strategij od drugih članov.

- Svetovalci ali terapevti, ki so kompetentni na področju posvojitve. Ti omogočijo usmerjeno terapijo ali storitve. Te storitve nudijo otrokom, staršem ali celotni družini, pomagajo reševati težave v povezavi s posvojitvijo.
- Denarna pomoč ob posvojitvi. Nekateri družinam je na voljo denarna pomoč ob posvojitvi, še posebej staršem, ki otroka posvojijo iz otroškega skrbstva. To naj bi jim pomagalo pri stroških za skrb otroka.
- Izobraževalne delavnice. Staršem pomagajo razumeti otroka in njegovo vedenje. Pri otrocih s posebnimi potrebami pa izobražujejo starše, da vedo, kakšne pravice ima njihov otrok in kako učinkovito delovati s šolskim sistemom.

Vsak terapevt ali svetovalec, ki se ukvarja s posvojitvami, bi moral biti temu primerno izobražen in imeti ustrezne kompetence. To pomeni, da imajo izkušnje z izzivi in težavami ob posvojitvi in znanje o stopnjah posvojitve. Če ima otrok izkušnjo travme, je še toliko pomembnejše, da je oseba, s katero delajo, usposobljena in ima znanje za delo s travmo. Druge družine z izkušnjo posvojitve so tudi dober vir informacij (Child welfare information gateway, 2005, str. 9).

V raziskavi *An evaluation of post adoption services* so Dhami, Mandel in Sothmann (2007, str. 175) ugotovili, da so bili starši, ki so posvojili starejšega otroka (ne dojenčka), bistveno bolj zaskrbljeni glede svojih zmožnosti vzgoje kot starši, ki so posvojili dojenčka. Enako razmerje pa je tudi pri zaskrbljenosti glede podpore po posvojitvi. Prav tako se je v raziskavi pokazalo, da so imeli starši posvojitelji, katerih otrok je imel izkušnjo več premestitev, zlorabe ali drugih oteževalnih okoliščin, več skrbi glede podpore in pomoči, ki jim bo na voljo po posvojitvi. V tej isti raziskavi se je izkazalo tudi to, da je večina staršev iskala tako formalno kot neformalno pomoč po posvojitvi, kar nekaj staršev pa je povedalo, da so pomoč iskali tudi po spletnih straneh.

Storitve po posvojitvi so preventiva, ki preprečuje slab izid posvojitve. Razumevanje, kako družine izkoristijo storitve, tipi storitev, ki se jih lahko udeležujejo, ovire, ki jih doživijo na poti do storitve, in učinkovitost teh storitev pomagajo pri grajenju učinkovite podpore za družine, ki jo potrebujejo. Namen storitev po posvojitvi je pomoč posvojiteljem pri spoprijemanju z izzivi po posvojitvi. Nekatere prednosti, ki so jih izpostavili starši, so odprta komunikacija, pomoč pri razumevanju otrokovega vedenja in čustev, razumevanje unikatnih občutkov žalosti, razumevanje težav pri oblikovanju identitete in boljše razumevanje ravnanja s težavami z navezanostjo. Ne glede na prednosti ali izzive je naloga socialne delavke, da pomaga družini dobiti občutek, da so razumljeni in podprti skozi cel proces posvojitve in tudi po končanem

postopku. Pri posvojitvi je možnost negativnega izida za posvojence in posvojitelje. Obstaja spekter težav, s katerimi se posvojitelji in posvojenci srečujejo. Če ne prejemajo podpore, lahko te težave vodijo do slabe povezave znotraj članov družine, prav tako pa vplivajo na otrokovo samopodobo, depresijo, nesocialno vedenje, razvoj identitete in občutek žalosti. Eno večjih tveganj nepodprte družine po posvojitvi je motnja v postopku posvojitve ali celo prekinitev postopka (Lindsey in Crawford, 2017, str. 10–11).

Navajajo se potrebe po storitvah tudi po dokončani posvojitvi. V razmerju s storitvami, ki se izvajajo pred dokončano posvojitvijo, je storitev po posvojitvi malo. Storitve po posvojitvi so tudi preventiva za uspešen izid posvojitve. Ugotovili so, da je staršem v veliko pomoč stik z družinami z izkušnjo posvojitve, pomoč in izkušnje teh družin staršem celo bolj pomagajo kot nasveti in pomoč strokovnih delavcev. V raziskavah, ki so bile narejene v tujini (Crawford B.A. Lindsey L. (2017) *Examining post-adoption services: what adoptive families need for beneficial outcomes*, Dharmi, Mandel in Sothmann (2007) *An evaluation of post adoption services*), so ugotovitve večinoma skladne s teorijo. Starši so izrazili potrebo po dodatni pomoči in podpori po posvojitvi, pozna se tudi razlika v potrebi po pomoči glede na starost posvojenega otroka.

1.6 Oblike pomoči po posvojitvi

Potrebe po pomoči in podpori lahko okvirno razvrstimo v neke kategorije, kamor se uvrsti večina potreb staršev. Kljub različnosti potreb in specifičnosti vsake družine, različni avtorji ugotavljajo, da jih vseeno lahko združimo v neke osnovne kategorije.

Nekateri raziskovalci, kot je npr. Barth Miler (2001), so razdelili storitve po posvojitvi v tri osnovne kategorije. Prva je izobraževanje in informiranost, ki je lahko zagotovljena skozi delavnice ali literaturo. Te zagotovijo staršem informacije, ki jim lahko pomagajo bolje razumeti posvojenega otroka. Pomaga jim tudi pri načrtu za finančne stroške, ki so vključeni pri posvojitvi, in iskanju drugih storitev, ki so na razpolago. Druga kategorija so storitve svetovanja, to lahko vključuje posameznike, pare in tudi celotno družino z otrokom vred. To nudijo izučeni strokovnjaki. Tretja kategorija so materialne storitve, ki vključujejo oskrbo z denarno pomočjo, zdravstveno oskrbo in omogočiti staršem čas zase s tem, da za otroka poskrbi negovalec. Alternativo temu poda Watson (1992), ki pomoč po posvojitvi razdeli v štiri kategorije. V prvo kategorijo spada kontinuirana ponudba storitev institucije, ki je urejala posvojitve. To naj bi pomagalo družini, da se poveže s posvojencem ter poišče vire pomoči in opore, ki bi jih družina lahko izkoristila, če bi jih potrebovala v prihodnosti. Druga kategorija

vključuje interventno službo, ki bi pomagala, kadar bi družina to potrebovala ob spoprijemanju s težavami. V tretji kategoriji so storitve, ki jih spodbuja institucija in so odgovor na razvojne potrebe otroka. Kot zadnjo pa navaja storitve podajanja informacij o vseh vpletenih v posvojitve, tako se lahko med seboj poiščejo in stopijo v stik. Avtor izpostavi, da je najpomembnejše pri tem, da se vzpostavi nepretrganost storitev in pomoči ter ob tem prepoznanje, da v takih situacijah obstaja tudi kontinuiranost potreb (Dhami, Mandel in Sothmann, 2007, str. 163–164).

Kljub različno oblikovanim kategorijam so potrebe v teh kategoriji podobne. Kar pa je zares pomembno, je, da se pomoč nadaljuje in ne preneha ob dokončani posvojitvi.

1.7 Oblikovanje družine in identitete članov družine

Vsaka družina gre skozi določene spremembe ob tem, ko se jim pridruži nov član. V družinah s posvojenim otrokom pa so te spremembe lahko še opaznejše in bolj specifične. Oblikuje se nova identiteta posameznika in družine.

Za večino staršev z dokončanjem procesa čakanja na otroka in namestitvijo mine najtežja faza posvojitve. Večina otrok, ki so posvojeni, se ustali v novi družini, raziskave pa kažejo, da je velika večina posvojiteljev zadovoljna z odločitvijo za posvoitev otroka. Naslednji proces prehoda v starševstvo oziroma obdobje po posvojitvi pa lahko predstavlja staršem svoje težave. V nekaterih primerih se skrbi v povezavi s posvojitvijo pojavijo, ko je posvoitev dokončana. Starši pogosto niso pripravljeni na težave, ki se lahko pojavijo skozi življenjsko pot posvojitve. Nekatere stresne situacije so enake za starše bioloških in starše posvojenih otrok. Kljub temu obstajajo nekatere potencialne stresne situacije, ki so značilne za posvojitve. Posvojitelji pa se želijo s temi situacijami seznaniti (Child welfare information gateway, 2005, str. 4).

Posvoitev je življenjski dogodek, ki spremeni identiteto vseh udeležениh. Za veliko posvojiteljev dokončana posvoitev pomeni uresničitev dolgo pričakovane vloge matere in očeta. Vendar je za nekatere starše proces privajanja na novo identiteto počasen in vključuje razmislek o tem, kaj nove vloge prinašajo njunima identitetama. Starši posvojitelji so v skrbah in se sprašujejo, zakaj ne čutijo, kot da so starši, tudi ko je posvoitev že dokončana. Nekateri se spopadajo z dilemo, ali so sploh upravičeni, da so starši otroku. Po letih pričakovanja starševstva se znajdejo v situaciji, kjer težko popolnoma sprejmejo to novo vlogo ter tudi idejo, da so starši tako kot vsi drugi. Spopadajo se lahko tudi z mislijo, zakaj nimajo takoj radi otroka in ali ga imajo sploh dovolj radi. Za te starše se lahko zdi starševstvo negotov status, še več,

pomanjkanje vzornikov za starše posvojitelje jim lahko poda občutek izoliranosti (Child welfare information gateway, 2005, str. 5–6).

Če so otroka posvojili iz rejništva, je mogoče, da so ga prej obiskali ali pa so z njim tudi živeli pred posvojitvijo. V vsakem primeru pa dokončnost posvojitve ustvari novo stalno družinsko situacijo, na katero se morajo vsi (otrok in starši) prilagoditi. Nekaj časa lahko traja, da se med vsemi razvije vez in se oblikujejo nove identitete. Kadar starši posvojijo dojenčka, prejmejo otroka skozi nujno namestitev ali posvojijo otroka iz druge države, nenadnost te situacije in prihoda otroka ne pusti veliko prostora, da se navadijo na novo identiteto. Starši so v takem primeru lahko tako pozorni na potrebe otroka, da pozabijo na čas premisleka o svojem statusu, posebej na začetku. Za nekatere starše je ključen trenutek, ko prvič čutijo, da so mama oziroma oče. Za druge pa je dnevna rutina skrbi za otroka in ustvarjanje skupne navezanosti, ki sčasoma vodi do identifikacije kot starš otroku. Kljub temu da se to pojavlja, se velika večina premakne iz občutkov ne vrednosti in nesposobnosti starševstva in se navadijo na novo vlogo. Sprejmejo vlogo starša, odgovornosti, ki pridejo s tem, in se počutijo, da so upravičeni do starševske vloge svojemu otroku (prav tam).

Posvojeni otrok ima lahko težave pri konstruiranju identitete. Posvojeni otrok mora integrirati resničnost, da ga je zapustila biološka družina, v razvoj svoje osebnosti. Posledica tega je pogosto razvoj identitete, ki temelji na občutku sramu. To pa je odvisno tudi od starosti otroka v času posvojitve in koliko, če sploh, se spominja biološke družine. Več kot imajo spominov na biološko družino, večja je možnost, da razvijejo deljeno identiteto, pri kateri njihov občutek sebe in njihove osebnosti leži tako v biološki kot posvojiteljski družini. To je za posvojenega otroka lahko zelo težko, še posebno skozi odraščanje (Lindsey in Crawford, 2017, str. 6–7). Spremembe v razvoju identitete se v obdobju adolescence odvijajo najizraziteje. Adolescenca je v zahodnih kulturah povezana s spoznavanjem in definiranjem samega sebe ter postavlja nove predstave o svetu. Za večino je identiteta nekaj nezavednega (Šugman, 1994). Skozi obdobje odraščanja si posameznik definira svoje vrednote, spolno identifikacijo, izbiro kariere in pričakovanja do sebe kot del razvoja identitete. Te naloge postanejo znatno težje in bolj problematične, če ima oseba dvoje staršev. Še posebno se to pozna, če bioloških staršev ne poznajo, saj se začno spraševati, kdo sploh so (Lindsey in Crawford, 2017, str. 7).

Ugotovitve so, da se morajo vsi vpleteni po dokončani posvojitvi privaditi na nove vloge in s tem izoblikovati nove identitete. Pri tem pa lahko tako starši kot otroci naletijo na razne ovire. Nekatere družine ta proces zmorejo same, spet druge pri oblikovanju novih identitet potrebujejo pomoč in podporo drugih oseb.

1.8 Depresija po posvojitvi

Podobno kot poporodna depresija se tudi po posvojitvi lahko zaradi različnih razlogov pojavi depresija po posvojitvi. To pa je tudi pomembna tema za razmislek v povezavi s procesi po posvojitvi.

Po dolgem času pričakovanja starševstva lahko ob vznemirjenju, ko se posvojitev končno tudi odvija, nekateri starši občutijo žalost. Zelo podobno kot poporodna depresija se tudi depresija po posvojitvi pojavi nekaj tednov po posvojitvi. Pojavljata pa se tudi v približno enakem odstotku. Resničnost starševske vloge skupaj s pomanjkanjem spanja in težo starševske skrbi je lahko za nekatere neobvladljiva. Starši imajo lahko težave pri povezovanju z otrokom ter dvomijo v svoje starševske sposobnosti. Pri tem se pojavlja tudi, da starši ne želijo o tem spregovoriti in priznati, da imajo težave, po dolgem čakanju na posvojitev. V nekaterih primerih se ti občutki in situacije rešijo same od sebe, ko se vsi privadijo na novo življenje. Če pa ti občutki trajajo dlje kot nekaj tednov ali povzročajo motnje pri sposobnosti skrbi za otroka, lahko pomagajo podporne skupine ali pa terapija. Te pomagajo staršem reševati težavo, ki povzroča depresijo, poleg tega pa tudi utrdi starševsko vlogo z večjim zaupanjem in samozavestjo (Child welfare information gateway, 2007, str. 5).

Posvojitev je podobno kot rojstvo vesel dogodek, ki pa je zaznamovan tudi z veliko stresa. Starši posvojitelji doživijo stres kot del prehoda v starševsko vlogo, k tem pa spada tudi pomanjkanje spanja in dodatno delo, povezano z otrokom ali dojenčkom. V nasprotju z biološkimi starši pa posvojitelji doživijo še druge stresne situacije, kot je neplodnost, finančne težave in druge stresna stanja, povezane s posvojitvijo. Poleg tega pa imajo lahko otroci, ki so posvojeni, težave v razvoju, zdravstvene in vedenjske težave, to pa pripomore k stresu, ki ga starši že tako doživljajo (Payne et.al, 2010).

Čeprav se starši veselijo otroka, se pri nekaterih pojavi poporodna depresija. Večina vzrokov depresije po posvojitvi je povezana s stresom zaradi različnih dejavnikov, kot so dvom v starševske sposobnosti, pomanjkanje spanja in težje povezovanje z otrokom.

1.9 Vpliv medijev na posvojitve in izkušnjo po posvojitvi

Mediji in družbena omrežja so čedalje aktualnejši v vsakdanjem svetu. Vedno več ljudi uporablja razne portale in platforme za pridobivanje informacij in komuniciranje. Prav tako posvojitelji in strokovni delavci, ki delajo na tem področju, tega ne morejo prezreti.

Pametni telefoni in družbena omrežja prinašajo veliko spremembo v načinu komuniciranja. Po teh novih oblikah povezovanja pa se lahko povezujejo in komunicirajo tudi socialne delavke in uporabniki. Tudi strokovni delavci, ki delajo s posvojitelji, se poskušajo prilagajati temu novemu trendu sprememb, prenašanju informacij in tehnologije. Pri tem pa se trudijo svoje delo ohraniti na strokovni ravni in vzdrževati etične standarde (Dorfman, 2013).

Posvojitve v današnjem svetu doživljajo veliko spremembo. Trud staršev, da bi nadzorovali dostop posvojenega otroka do biološke družine, je nesmiseln glede na dostopnost podatkov, ki jih ponuja elektronika. Večino posvojencev, razumljivo, zanimajo podatki o njihovi biološki družini. V današnjem času, ko so družbena omrežja dostopna in na voljo vsem, je iskanje ljudi veliko lažje, tudi na mednarodni ravni. Tudi če nimajo veliko informacij o osebi, ki jo iščejo, je iskanje veliko lažje. To velja tako za mednarodne kot državne posvojitve (Siegel, 2012).

Pri tem je naloga socialnega delavca, da najde skupaj s starši ravnovesje med uporabo tehnologije in osebnim stikom. Pri pomoči uporabnikom morajo biti socialni delavci pazljivi, da ohranijo osebni odnos, saj po družbenih omrežjih in mobilnih napravah delovni odnos ne more biti tako kakovosten kot osebni odnos. Pri odnosu po elektronskih napravah in družbenih omrežjih pa socialni delavci ne morejo zagotavljati, da bo vsebina ostala med osebama, saj se sporočila lahko poiščejo in so dostopna tudi tretjim osebam (Dorfman, 2013).

Dandanes morajo starši upoštevati možnost navezovanja stikov po družbenih omrežjih in načrtovati možnosti digitalne povezave med posvojencem in biološko družino. Kot posledica povezave posvojenca z biološko družino se lahko olajša trpljenje in skrivnostnost, ki se ohranja v tradicionalnih posvojitvah glede biološke družine. Istočasno pa vzpostavi novo kompleksnost in težavo, ki predstavlja izziv mnogim, tudi najbolj pripravljenim posvojiteljem. Stik z biološko družino je lahko za otroka velik čustveni zalogaj. Še posebej se to pozna, če posvojitelji ne vedo za stik. Posvojitelji lahko otroku v takih primerih zagotavljajo čustveno varnost. Pomagajo mu obvladovati zapletena, nejasna, neustavljiva čustva, pomagajo mu previdno premisliti odločitve in kako vzpostaviti ter vzdrževati mejo. Starši posvojitelji so lahko tudi prizadeti ob takem dogodku, ko zanj izvedo, lahko čutijo paniko, strah, jezo, se počutijo ranljive. Odziv pa je lahko tudi pozitiven in staršem ta komunikacija prinese veselje, pomirjenost in vznemirjenje. Družine se obračajo na socialne delavce za vodenje, ko izvedo, da je njihov posvojeni otrok v stiku z

biološko družino. V tem primeru pa tudi socialne delavke niso prepričane, kaj storiti. Starši imajo različna mišljenja, nekateri to sprejmejo, spet drugi se sprašujejo, ali lahko kako situacijo spremenijo oziroma povrnejo (Siegel, 2012).

Torej mediji so vključeni v več točkah posvojitve, uporabljajo se lahko kot sredstvo komunikacije med socialnimi delavkami in starši, po drugi strani pa jih lahko otroci uporabljajo tudi za komunikacijo ter iskanje bioloških staršev.

Internet pa omogoča tudi spletna izobraževanja. Po internetu lahko starši posvojitelji hitreje dostopajo do pomembnih informacij, se družijo in izmenjujejo informacije ter izkušnje. Na spletnih straneh lahko starši tudi poiščejo različne vire pomoči, ki jih sicer lahko ne bi našli (Dorfman, 2013).

Situacija posvojitve in stika z biološko družino pa se razlikuje tudi glede na to, kakšna je bila posvojitev in v kakšnih okoliščinah je živel otrok pred posvojitvijo. Če je bila biološkim staršem odvzeta starševska skrb zaradi zanemarjenja ali zlorabe, lahko občutijo jezo, prizadetost in ne podpirajo posvojitve. V takem primeru lahko biološki starši iščejo stik z otrokom in mu pošiljajo sporočila v povezavi s tem, da so mu ga vzeli in da ga želijo nazaj. To pa v otroku povzroči zmedo, deljeno pripadnost, žalost in bolečine. V odprtih posvojitvah ali primerih, ko so se starši prostovoljno odpovedali starševskim pravicam, je situacija drugačna. Tudi če se oboji starši strinjajo, da ostanejo v stiku po elektronski pošti in telefonu ter da ne uporabljajo družbenih omrežij, tega drugi člani ne vedo ali ne spoštujejo. Pri takih primerih lahko pride tudi do različnih pripovedih o posvojitvi, ki jih otrok sliši od enih in drugih staršev. To v otroku povzroči zmedenost. Oboji starši se lahko odločijo tudi, da stik začasno prekinejo. Če ga posvojeni otrok ponovno vzpostavi brez vedenja posvojiteljev, lahko nenamensko s tem biološke starše odbija, namesto da bi se bolj povezali. Težava se razlikuje tudi glede na vrsto uporabljene naprave. Starši imajo lahko nadzor nad nekaterimi napravami, če imajo gesla, lahko pregledujejo sporočila. Če imajo dostop do telefona, lahko nadzirajo klice in sporočila. V nekaterih primerih, kot so družbena omrežja, pa lahko otrok nastavi nastavitve tako, da tega ne morejo ugotoviti (Siegel, 2012).

Obdobje, ko so socialni delavci in starši lahko nadzorovali stik z biološko družino, je mimo. V velikem delu je to izboljšanje, saj vemo, da imajo posvojeni otroci potrebo po tem, da spoznajo biološke starše in dobijo informacije o svoji zgodovini in sebi. Istočasno pa lahko kontakt v otroku spodbudi različne občutke. S tega vidika je večja dostopnost do podatkov lahko priložnost ali težava. Tudi socialne delavke potrebujejo napotke za pomoč v takih primerih. Ker pa je vsaka družina in vsaka situacija različna od drugih, mora vsaka oceniti svojo situacijo. Temu pa prilagoditi, ali in kdaj bodo imeli posvojenci stik z biološkimi starši ter kako

jim to sporočiti (Siegel, 2012). Dorfman (2013) opozori, da kljub temu da je lahko stik po družbenih omrežij ali elektronskih naprav koristen, ne more nadomestiti osebnega stika. Pogosto so tudi storitve, ki se izvajajo po internetu, usmerjene splošneje in niso individualizirane glede na potrebe posameznikov.

Sodobni mediji lahko pri posvojitvi pomagajo pri komunikaciji med socialnimi delavkami in starši ter pri komunikaciji med otroki in biološkimi starši. Udeležnim lahko taka komunikacija prebudi tako pozitivna kot negativna čustva, saj jim ta oblika komunikacije lahko olajša dostop do strokovnih delavk. Po drugi strani pa tudi posvojenim otrokom olajša dostop do bioloških staršev, kar lahko nekaterim staršem povzroča občutek stiske.

2 PROBLEM

Za raziskovanje teme pomoči in podpore po posvojitvi sem se odločila, ker me posvojitve na splošno zanimajo. Natančnejšo temo pa sem določila potem, ko sem pregledala nekaj že narejenih diplom (npr. Stritar, 2015) in ugotovila, da se tema podpore in pomoči po posvojitvi pojavi med predlogi za nadaljnje raziskovanje.

V intervjujih že narejenih diplomskih del sem zasledila, da so posvojitelji poročali o potrebi po dodatni pomoči po posvojitvi. Potrebo po dodatni pomoči mi je izrazila tudi posvojiteljica, s katero sem govorila. Na podlagi tega sem se odločila, da raziščem, kakšno je stanje na tem področju in ali sta potrebni večja pomoč in podpora formalnih virov, torej centrov za socialno delo in drugih društev. Ob raziskovanju potreb na tem področju sem to temo zasledila tudi v nekaterih že narejenih raziskavah v tujini. Na podlagi pregleda teh raziskav (npr. Crawford L. Examining post-adoption services: What adoptive families need for beneficial outcomes (St. Chaterine university, 2017), Cantino Sarah E. Post-Adoptive Services' Impact on Adoption Outcomes (California state university San Bernardin, 2017)), o podobni tematiki, želim raziskovati obseg in oblike pomoči, ki jo dobijo starši po dokončanem procesu posvojitve. Temeljno raziskovalno vprašanje je: Koliko in kakšno podporo in pomoč potrebujejo starši po posvojitvi?

Raziskovalna vprašanja so:

Koliko in kakšno podporo in pomoč potrebujejo posvojitelji po posvojitvi?

Kako se s starševstvom spopadajo starši, ki pomoči niso iskali oziroma je ne iščejo?

Kako in kje so iskali pomoč in kako jih je ta pomoč podprla v starševski vlogi?

V kakšnem obsegu so bili starši deležni podpore in pomoči, ki so jo potrebovali po posvojitvi in kakšni so njihovi predlogi za izboljšanje?

Hipoteze:

H₀: Več je staršev, ki bodo izpolnili anketo, ki so iskali pomoč ali podporo po posvojitvi, kot staršev, ki je niso.

H₁: Več kot 50 % staršev, ki bodo izpolnili anketo, se po posvojitvi srečuje z izzivi, povezanimi s posvojitvijo otroka.

H₂: Manj kot 50 % staršev, ki bodo rešili anketo, ocenjuje, da so po posvojitvi dobili dovolj pomoči.

H₃: Starši posvojitelji, ki bodo izpolnili anketo, so zadovoljnejši z neformalno pomočjo kot s formalno.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrata raziskave

Raziskava je kvantitativna, saj sem zbirala podatke, ki sem jih lahko preštela in jih kasneje tudi kvantitativno analizirala. Glede na stopnjo v procesu bo deskriptivna, saj bom, kot pravi Mesec (2009), z njo spoznavala področje ter poskusila količinsko opredeliti ali oceniti značilnosti preučevanega pojava. Raziskava je tudi empirična, ker sem zbirala novo izkustveno gradivo.

3.2 Spremenljivke

Spremenljivke	Opredelitev	Indikator
Iskanje pomoči po posvojitvi	Odvisna spremenljivka	Vprašanje: Kje ste pomoč po posvojitvi iskali najpogosteje/največkrat?
Izzivi po posvojitvi	Odvisna spremenljivka	Vprašanje: Ali lahko izmed spodnjih možnosti prepoznate izzive, s katerimi ste se spoprijemali po zaključenem postopku posvojitve?
Ocena o zadostnosti pomoči	Odvisna spremenljivka	Vprašanja: V kolikšni meri lahko rečete, da ste dobili podporo in pomoč (svetovanje, pomoč pri uradnih zadevah, povezanih s posvojitvijo, spodbujevalni pogovori, razjasnitev situacij, povezanih s posvojitvijo, ipd.), ki ste jo potrebovali, s strani formalnih virov (center za socialno delo, razna društva in centri za pomoč posvojiteljem, religija, izobraževalne ustanove)? V kolikšni meri lahko rečete, da ste dobili pomoč in podporo, ki ste jo potrebovali, s strani neformalnih virov (starši, partner, sorodniki, prijatelji, znanci)?
Zadovoljstvo s pomočjo	Odvisna spremenljivka	Vprašanja: Kako bi na lestvici od 1 do 5 (kjer 1 pomeni nezadovoljen/a in 5 zelo zadovoljen/a) označili zadovoljstvo s pomočjo, ki ste jo dobili, s strani formalnih virov (center za socialno delo, društva, šola/vrtec, verske ustanove)? Kako bi na lestvici od 1 do 5 (kjer 1 pomeni nezadovoljen/a in 5 zelo zadovoljen/a) označili zadovoljstvo s pomočjo, ki ste jo dobili, s strani neformalnih virov (starši, partner, prijatelji, sorodniki, bližnje osebe)?

3.3 Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

Kot raziskovalni instrument sem uporabila vprašalnik. Način zbiranja podatkov pa je anketa. Vprašanja sem oblikovala na podlagi prebrane literature in pregleda raziskav s podobno tematiko iz tujine. Ciljna skupina so starši, ki so posvojili otroka in pri katerih je postopek posvojitve že dokončan.

Anketa je sestavljena iz 37 vprašanj, izmed katerih so štirje odprtega tipa, pet vprašanj je postavljenih v obliki izbirne ali ocenjevalne tabele, druga vprašanja pa so zaprtega tipa. Anketa je razdeljena na štiri sklope, v prvem sklopu se vprašanja nanašajo na obdobje pred dokončano posvojitvijo, v drugem delu se vprašanja nanašajo na obdobje po posvojitvi, v tretjem sklopu se vprašanja nanašajo na pregled storitev po posvojitvi in zadnji sklop je namenjen demografskim podatkom. Predviden čas reševanja ankete je bil 15 minut. Anketiranje pa je potekalo od 22. 4. 2019 do 21. 5. 2019.

3.4 Populacija in vzorčenje

Populacija v raziskavi so vsi starši, ki živijo v letu 2019 v Sloveniji in imajo posvojenega otroka v zadnjih 20-ih letih. S tem, da je postopek posvojitve že dokončan.

Vzorec je bil neslučajnostni.

Opis vzorca

Anketo je rešilo 21 oseb. V vzorcu so bili vključeni starši, ki so posvojili otroka po letu 2000. Večina je posvojila otroka v starosti 0–2 leti. Glede na podatke, ki sem jih dobila, so bili ti pretežno iz osrednjeslovenske regije z doseženo višjo ali visoko izobrazbo. Glede na odgovore lahko tudi rečem, da so bili med anketiranci udeleženi predstavniki obeh spolov. Več o značilnostih vzorca lahko vidimo v rezultatih pri predstavitvi demografskih podatkov.

Anketo sem naredila v spletni obliki in jo javno objavila na spletnih omrežjih. Posredovala sem jo tudi nekaj osebam, ki so mi že v času priprave ankete povedale, da mi lahko pomagajo, saj poznajo osebe z izkušnjo posvojitve. Za sodelovanje sem prosila tudi nekaj društev, ki se ukvarjajo s pomočjo posvojiteljem.

3.5 Zbiranje podatkov

Metoda zbiranja podatkov je anketa. V anketi pa so sodelovali starši posvojitelji, ki so otroka posvojili po letu 2000. Vprašalnik, ki sem ga sestavila, sem po elektronski pošti in družbenih omrežjih poslala osebam, ki so mi pomagale pri iskanju ciljne skupine. Za pomoč sem prosila tudi društva, ki se ukvarjajo s pomočjo posvojiteljem, in centre za socialno delo. Vprašalnik sem naredila na spletnem mestu www.1ka.si.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Vse podatke sem pridobila s spletno anketo www.1ka.si in jih kvantitativno analizirala. Pri nekaterih podatkih pa sem pregledala odgovore vseh anketirancev in pri vsakem odgovoru izračunala odstotke.

Podatke sem obdelala na podlagi vzorca 21 oseb, ki so izpolnile anketo. Pri pridobivanju sem imela nekoliko težav, saj je populacija dosti specifična in je bilo težko priti do nje. Poleg tega je okoli 20 anketirancev odgovorilo samo na prvih nekaj vprašanj (od dve do štiri),

Obdelava podatkov je bila računalniška. Za izdelavo tabel sem uporabila program Excel. Poleg grafov sem naredila tudi nekaj tabel, te sem uredila s programom Word.

Hipoteze sem preverila na podlagi vnaprej opredeljenih meril.

Merila so:

Hipoteza H_0 bo potrjena, če bo več kot 50 % anketirancev odgovorilo na vprašanje, kje so iskali pomoč, eno od podanih možnosti izzivov. Če bo več kot 50 % anketirancev odgovorilo z odgovorom pomoči nisem potreboval/-a, bo hipoteza ovržena.

Hipoteza H_1 bo potrjena, če bo vsaj 50 % staršev, ki bodo sodelovali v anketi, na vprašanje, ali so se srečevali s katerimi izmed opredeljenih izzivov, označila vsaj enega izmed izzivov, ki so navedeni v tabeli. Če bo več kot 50 % anketirancev izbralo možnost nisem se srečeval s tem izzivom pri več kot 50 % izzivih, bo hipoteza ovržena.

Hipoteza H_2 bo potrjena, če bo manj kot 50 % anketirancev na vprašanja o količini prejete pomoči odgovorilo z eno od naslednjih možnosti: dobil/-a je nisem nič, dobil/-a sem jo nekaj, dobil/-a sem jo srednje veliko. Če bo več ko 50 % oseb odgovorilo z možnostjo dobil/-a sem jo zadosti, bo hipoteza ovržena. Na to hipotezo se nanašata dve vprašanji in zato bom vsako

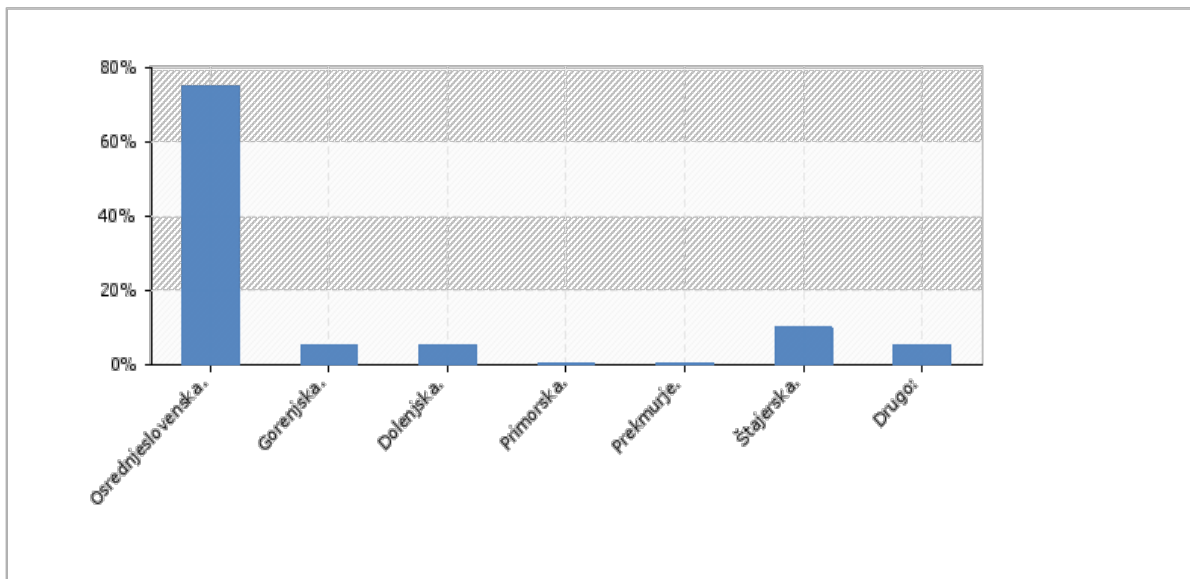
obravnavala ločeno. Vprašanji se nanašata na to, koliko pomoči so dobili od neformalnih in koliko od formalnih virov.

Hipoteza H_3 bo potrjena, če bo več anketirancev pri vprašanju o zadovoljstvu z neformalnimi viri pomoči odgovorilo na lestvici z odgovoroma 4 ali 5, kot pri vprašanju o zadovoljstvu s formalnimi viri pomoči.

4 REZULTATI

Demografski podatki

Graf 4.1: Prikaz regije prebivanja

Večina anketirancev prihaja iz osrednje Slovenije, nekaj pa jih prihaja tudi iz drugih regij.

V spodnjem grafu vidimo, da ima večina anketirancev višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Manjši del pa 4-letno srednjo šolo ali gimnazijo. Drugih možnosti ni izbral nihče.

Graf 4.2: Prikaz dosežene izobrazbe staršev

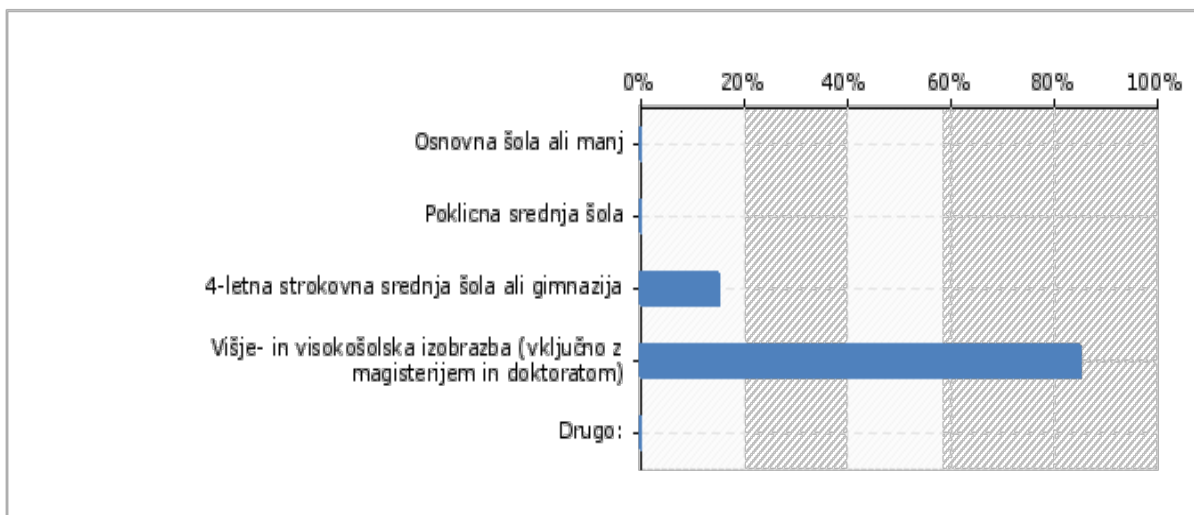

Tabela 4.1: Starost otroka ob posvojitvi

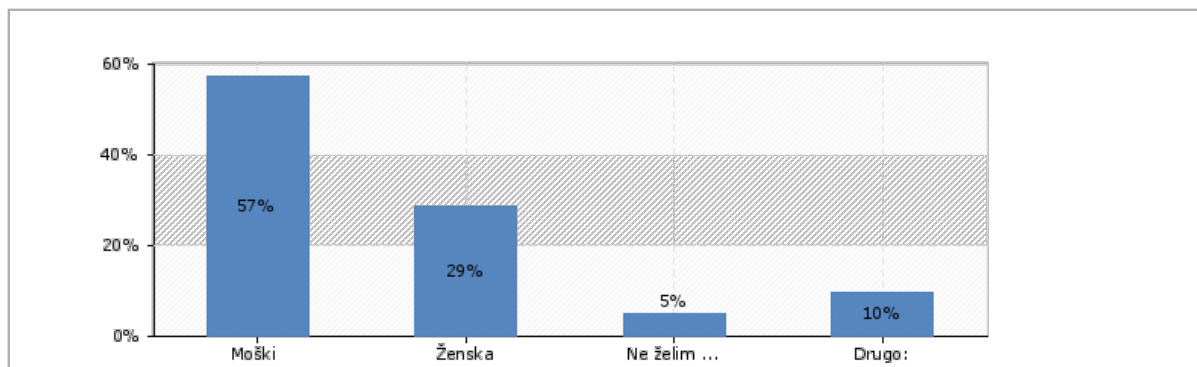
Starost otroka	odstotki
0	24 %
1	28 %
2	33 %
3	10 %
6	5 %

Tabela 4.2: Starost otroka sedaj

Starost otroka	Odstotki
1	5 %
2	5 %
3	14 %
4	5 %
5	19 %
6	23 %
8	19 %
9	10 %

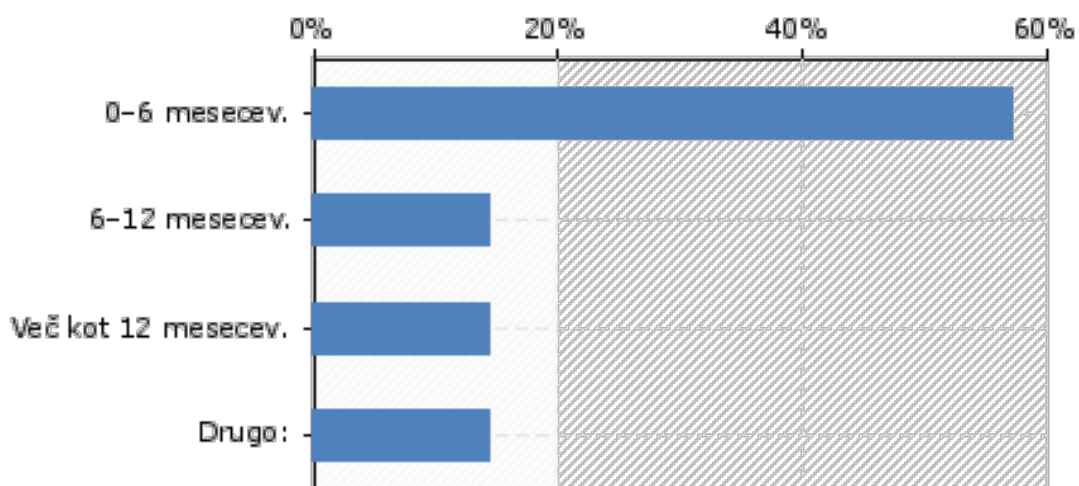
Vidimo lahko, da je bila ob posvojitvi večina otrok stara med 0 in 3 leti, sedaj pa so starosti različne, največje število otrok je starejših od 4 let.

Graf 4.3: Prikaz spola otrok

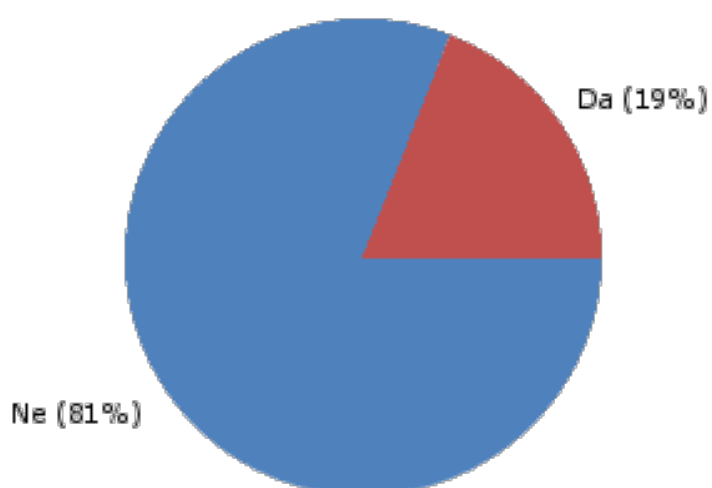
Iz grafa 4.3 vidimo, da je bila večina otrok, ki so bili posvojeni, moškega spola oziroma fantov. Približno tretjina je bilo punc. Nekaj odstotkov oseb pa ni želelo podati te informacije.

Graf 4.4: Prikaz časa, ki ga je otrok preživel v družini pred posvojitvijo

Večina otrok je bila v družini manj kot pol leta. Približno enak odstotek pa je otrok, ki so pri družini živeli dlje časa. Osebe, ki so izbrale drugo, so zapisale, da se jim je otrok pridružil po končanem postopku posvojitve.

Graf 4.5: Prikaz tega, ali so otroci iste narodnosti kot posvojitelji

Na grafu vidimo, da je večina otrok druge narodnosti, kot so njihovi starši. Le manjši del, 19 % anketirancev, si narodnost deli s starši.

Obdobje med procesom posvojitve

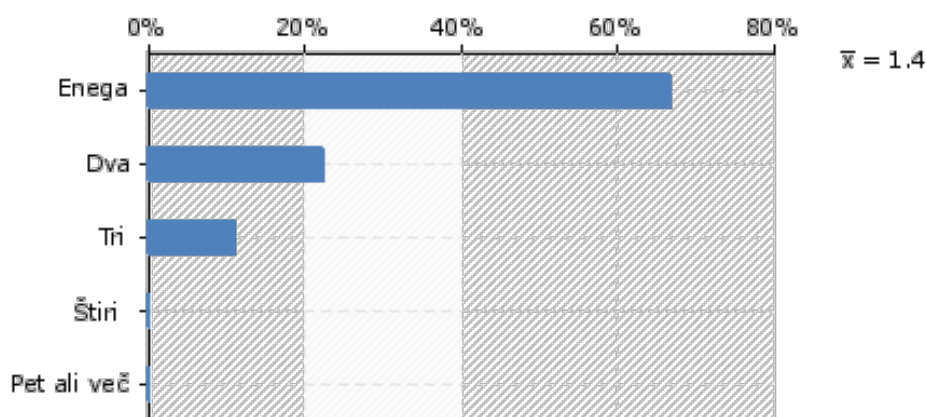
Tabela 4.3: Prikaz deleža staršev, ki so imeli otroka pred posvojitvijo, in staršev, ki otroka pred posvojitvijo niso imeli

Možnosti	Odstotki
Da.	17 %
Ne.	83 %

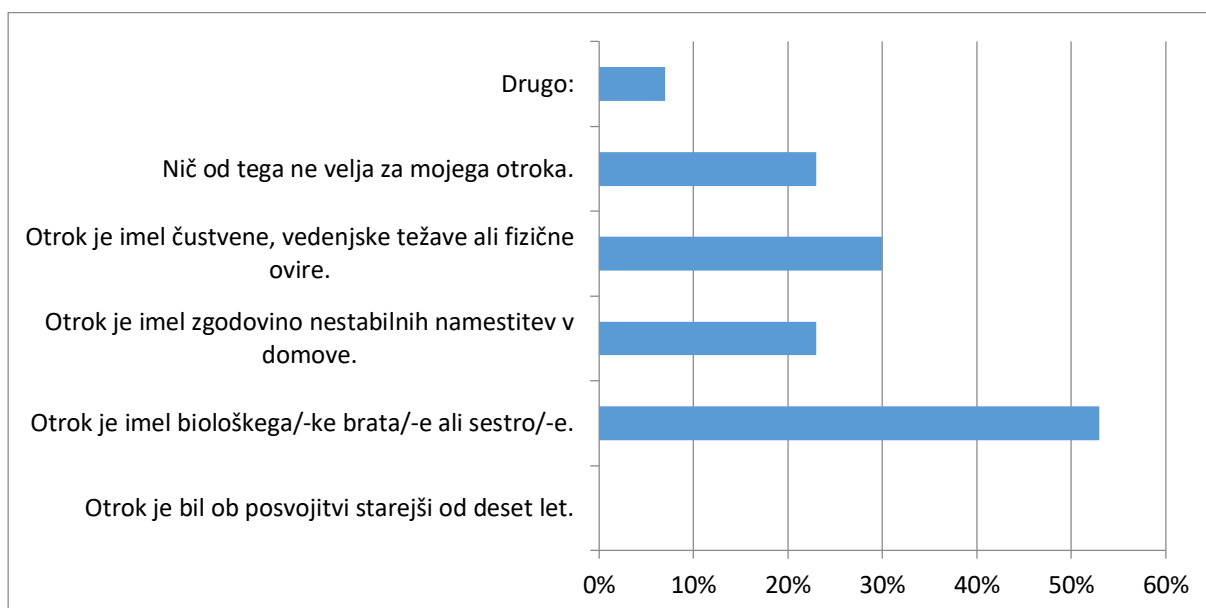
V tabeli 4.3 vidimo, da je večina, 83 %, sodelujočih odgovorila, da pred posvojitvijo še niso imeli otroka. Manjši del, 17 %, oseb, ki so sodelovale v raziskavi, pa je odgovorilo, da so pred posvojitvijo otroka že imele.

Osebe, ki so že imele otroka, so v večini odgovorile, da so imele pred posvojitvijo enega otroka. Tako je odgovorilo 67 % vprašanih. Nekaj manj, 22 %, jih je odgovorilo, da so imeli pred posvojitvijo dva otroka, in 11 % jih je odgovorilo, da so imeli tri. Te vrednosti nam prikazuje graf 4.6.

Graf 4.6: Število otrok, ki so jih imeli pred posvojitvijo

Graf 4.7: Prikaz okoliščin na strani otroka ob posvojitvi

Na vprašanje o okoliščinah, ki potencialno lahko vplivajo na uspešnost posvojitve otroka, so sodelujoči izbrali naslednje. Možnosti, da je bil otrok starejši od 10 let, ni izbral nihče od sodelujočih. Večina je izbrala možnost, da je imel otrok, ki so ga posvojili, biološkega brata ali sestro. 22 % odgovorov se je nanašalo na to, da je imel otrok čustvene ali vedenjske težave ali fizične ovire. 17 % oseb, ki so sodelovale, je povedalo, da je imel otrok zgodovino nestabilnih namestitev, v enakem odstotku pa so izjavili tudi, da nobena od trditev ni veljala za njihovega otroka. Možnost drugo je izbralo 7 % ljudi. Odgovori oseb, ki so izbrali drugo, so bili, da je bil otrok nedorasel in v zaostanku z razvojem.

Tabela 4.4: Udeležitev priprav pred posvojitvijo

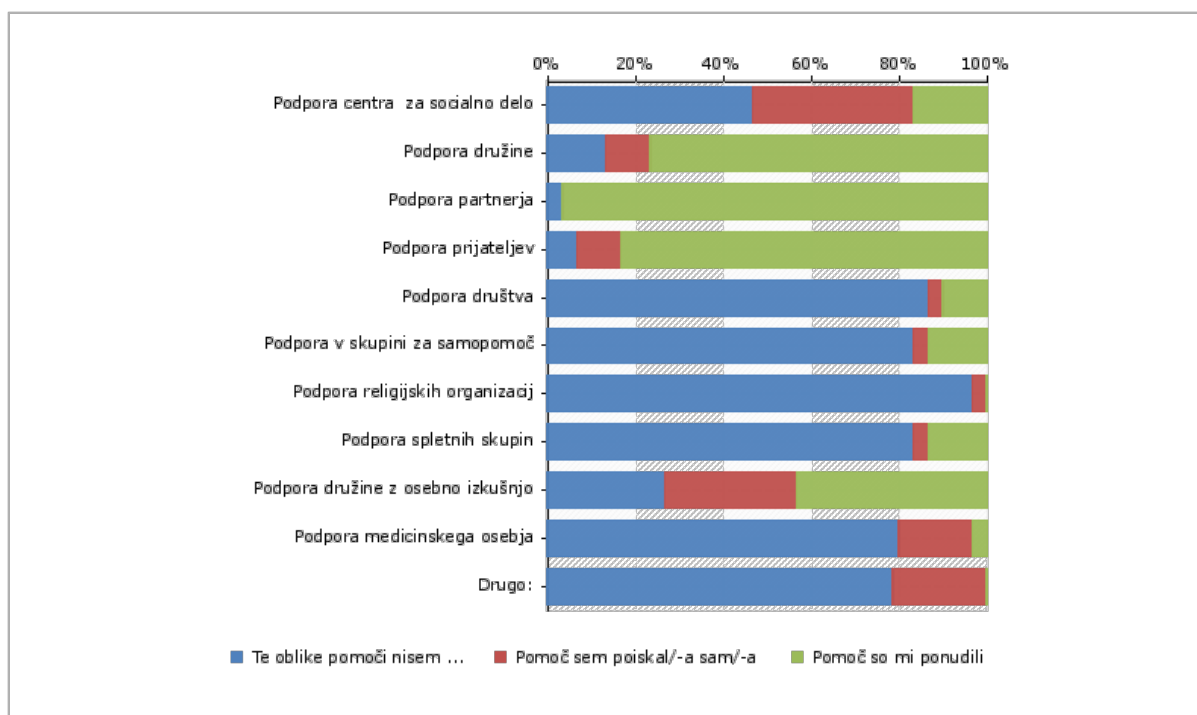
Možnosti	Odstotek
Organizirana priprava pred posvojitvijo s strani centra za socialno delo.	17 %
Organizirana priprava pred posvojitvijo s strani druge organizacije (društvo Deteljica, Humanitarni klub posvojencev, DTC Domžale ali druge podobne organizacije za podporo in pomoč pri posvojitvah).	36 %
Skupina posvojiteljev za samopomoč.	14 %
Nisem se udeležil/-a priprav pred posvojitvijo.	19 %
Drugo.	14 %
Skupaj	100 %

V tabeli 4.4, ki prikazuje, ali so se anketiranci udeležili priprav na posvojitve ali ne, lahko vidimo, da je bilo skupaj 53 % oseb deležnih neke oblike organizirane priprave na posvojitve. Od tega jih je bilo 17 % s strani centra za socialno delo in 36 % s strani raznih organizacij. 14 % oseb je povedalo, da so se udeleževale skupin posvojiteljev za samopomoč. 19 % oseb pa je povedalo, da se priprav na posvojitve niso udeležili. 14 % oseb pa je izbralo možnost drugo. Ti

starši so zapisali, da niso čutili potrebe po udeležbi ali da priprav sploh ni bilo. Nekateri so povedali, da so se na posvojitve pripravljali z branjem knjig in neformalno mrežo stikov.

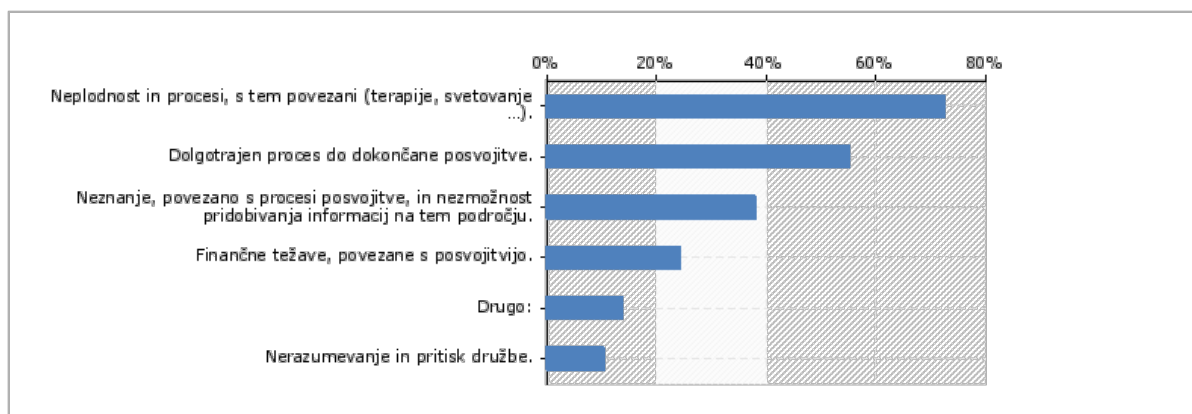
Iz tabele lahko vidimo, da se večina staršev udeleži priprave na posvojitve, je pa vseeno velik odstotek, 35 %, tistih, ki se priprav ne udeležijo iz različnih razlogov.

Graf 4.8: Viri pomoči in podpore pred posvojitvijo

Iz grafa 4.8 vidimo, kaj so označevali anketiranci glede podpore, ki so jo dobili pred posvojitvijo. Pri tem vprašanju so se anketiranci morali opredeliti, ali so določeno vrsto pomoči in podpore potrebovali in ali so jo poiskali ali jim je bila ponujena. Lahko so označili tudi, da določene vrste pomoči niso potrebovali. Pri podpori bližnjih (partnerja, družine, prijateljev) vidimo, da je velika večina anketirancev označila, da jim je bila pomoč ponujena, majhen delež pa jih je označil, da pomoči niso potrebovali. Pri drugih kategorijah se odstotek oseb, ki so označile, da pomoči niso potrebovale, močno poveča. Če pogledamo podporo religijskih organizacij, je oseb, ki pomoči niso potrebovale, 97 %, podobno je pri skupinah za samopomoč, 83 %, ter pri podpori medicinskega osebja, 80 %. Mnenja so bila najbolj razdeljena pri podpori centra za socialno delo in podpori družine z osebno izkušnjo. Pri centru za socialno delo je 17 % anketirancev povedalo, da so jim pomoč ponudili, 37 %, da so pomoč poiskali sami, in 47 % anketirancev je izbralo možnost, da pomoči niso potrebovali. Pri podpori družine z osebno izkušnjo je odstotek, ki so izbrale, da jim je bila pomoč ponujena, 43 %, da so pomoč iskali sami, je izbralo 30 % oseb, 27 % oseb pa je izbralo, da te vrste pomoči niso potrebovali.

Graf 4.9: Izzivi, s katerimi so se starši srečevali na poti do dokončane posvojitve

Iz grafa 4.9 lahko vidimo, s katerimi izzivi so se srečevali pari med postopkom posvojitve. Vidimo, da se je velika večina srečevala z izzivi, povezanimi z neplodnostjo. Več kot pol anketirancev je povedalo, da je bil eden izmed izzivov tudi dolgotrajen proces do dokončane posvojitve. Nekaj manj kot polovica oseb je povedala, da so se srečevali tudi z neznanjem, povezanim s procesi, in pridobivanjem informacij. Približno četrtina vprašanih je povedala, da so se srečevali s finančno stisko. Manj kot 20 % oseb pa je povedalo, da so čutili nerazumevanje družbe, ali izbralo možnost drugo. Anketiranci, ki so izbrali možnost drugo, so povedali, da jim je manjkalo institucionalne podpore, nekateri si želijo finančno podporo države.

Tabela 4.5: Prikaz mnenja o tem, ali so jih priprave na posvojitev dobro pripravile na izzive, s katerimi so se srečevali po posvojitvi

Možnosti	Odstotki
Da.	45 %
Ne.	17 %
Priprav se nisem udeležil/a.	38 %

Iz tabele je razvidno, da večina oseb, ki so se priprav udeležile, meni, da so jih priprave na posvojitev dobro pripravile na izzive, s katerimi so se srečevali po posvojitvi. Kar velik odstotek, 38 %, vprašanih pa je izbralo možnost, da se priprav niso udeležili.

V naslednji tabeli imamo prikaz mnenja anketirancev, ali so zaradi priprav na posvojitev po posvojitvi potrebovali manj pomoči in podpore. V tabeli vidimo, da je spet večina oseb, ki so obiskovale priprave, označila, da so jim priprave na posvojitev pomagale pri tem, da so po posvojitvi potrebovali manj podpore in pomoči. Nekaj jih meni, da jih priprave niso dovolj pripravile na izzive po posvojitvi. Ponovno pa imamo velik delež oseb, ki se priprav niso udeležile.

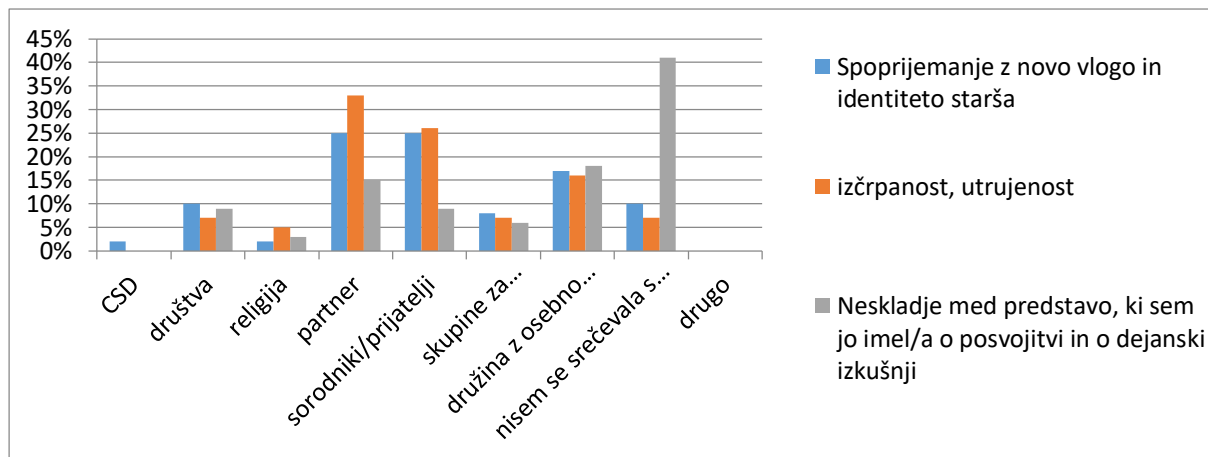
Tabela 4.6: Prikaz mnenja, ali so zaradi priprave na posvojitve po posvojitvi potrebovali manj podpore in pomoči

Možnosti	Odstotki
Da.	44 %
Ne.	17 %
Priprav se nisem udeležil/-a.	39 %

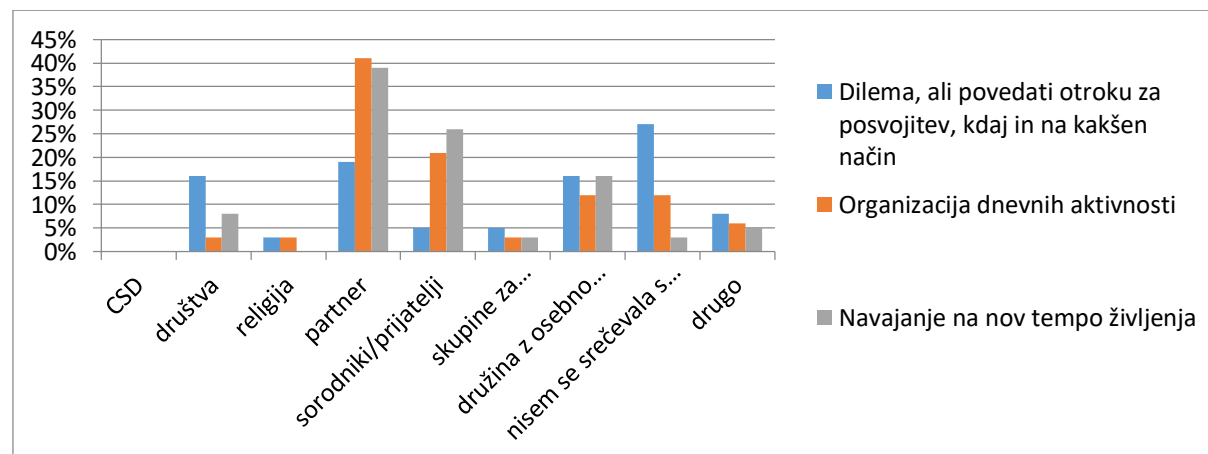
Obdobje po posvojitvi

V naslednjih grafih so prikazani podatki, s katerimi izzivi so se srečevali posvojitelji po posvojitvi in kdo jim je pri teh izzivih pomagal. Zaradi večje preglednosti sem izzive razporedila v štiri grafe, v vsakem pa so predstavljeni po trije izzivi.

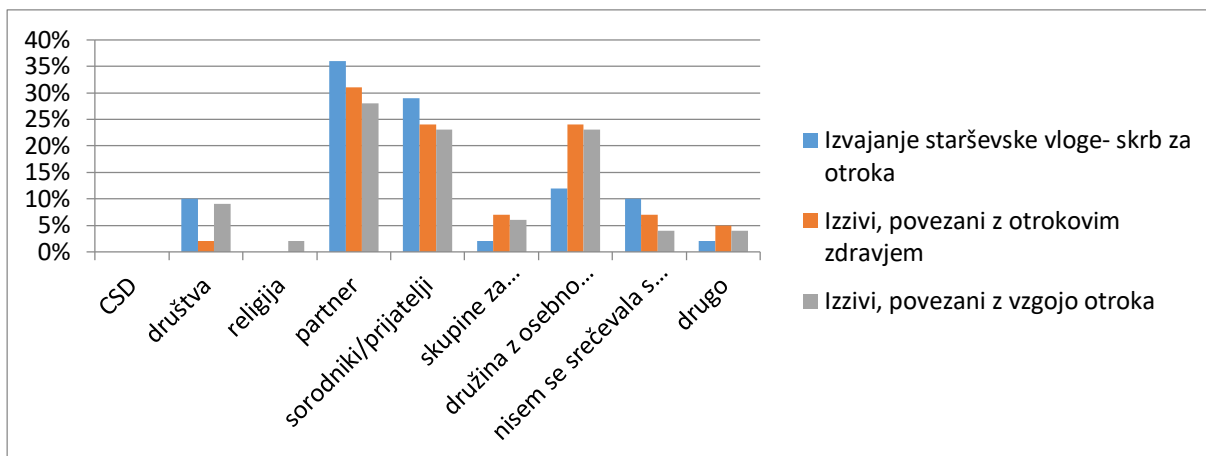
Graf 4.10: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih

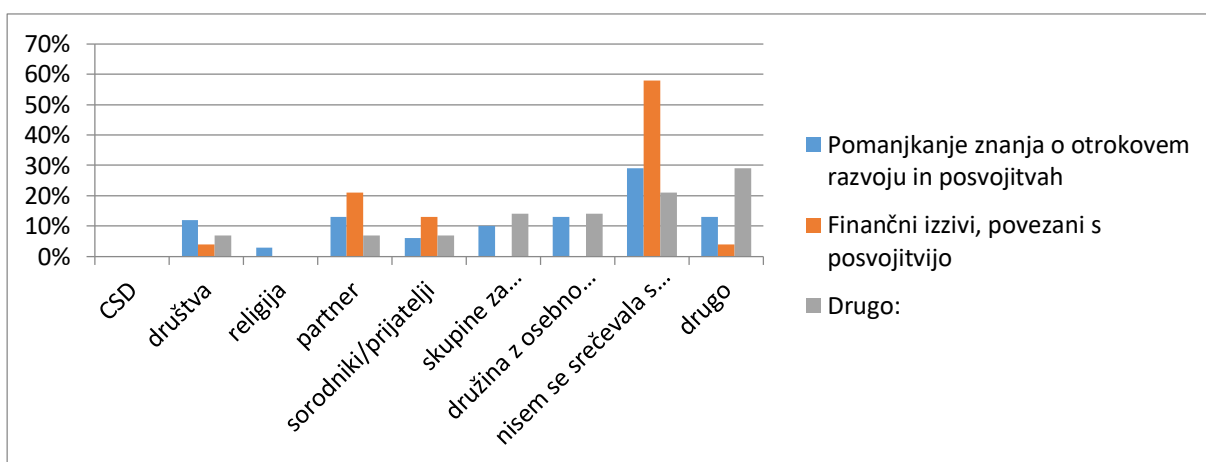
Graf 4.11: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih

Graf 4.12: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih

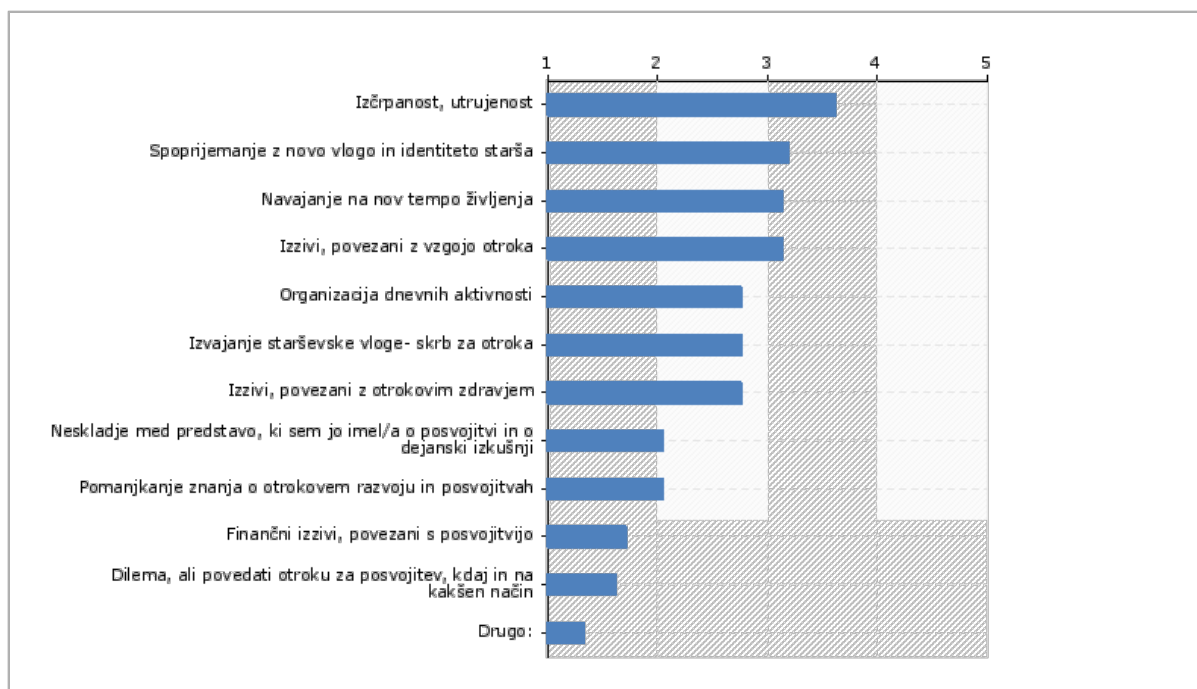

Graf 4.13: Prikaz srečevanja z izzivi in viri pomoči pri njih

V zgornjih grafih vidimo, da sta pri skoraj vseh izzivih največ odgovorov dobili možnosti partner in sorodniki. Center za socialno delo je kot vir pomoči naveden samo enkrat, in sicer pri izzivu spoprijemanja z novo vlogo in identiteto starša. Pri dveh podanih izzivih je večina odgovorila z odgovorom, da se s tem izzivom niso srečevali, in sicer pri izzivu neskladje med predstavo, ki so jo imeli pred posvojitvijo, in o dejanski izkušnji posvojitve in pri izzivu finančni izzivi, povezani s posvojitvijo. Kljub temu pa je vseeno nekaj anketirancev odgovorilo, da so se tudi s tema izzivoma srečevali v obdobju po posvojitvi. Nekaj odstotkov oseb je pomoč iskalo pri skupinah za samopomoč in pri družinah z izkušnjo posvojitve. Pri vsakem izmed izzivov so označili kot vir pomoči tudi razna društva, ki se ukvarjajo s posvojitvami. Nekateri so označili kot izziv drugo, ti pa so napisali, da so imeli izzive s čustvenim in vedenjskim stanjem otroka in izzive z medkulturno posvojitvijo.

Graf 4.14: Prikaz pogostosti pojavljanja izzivov

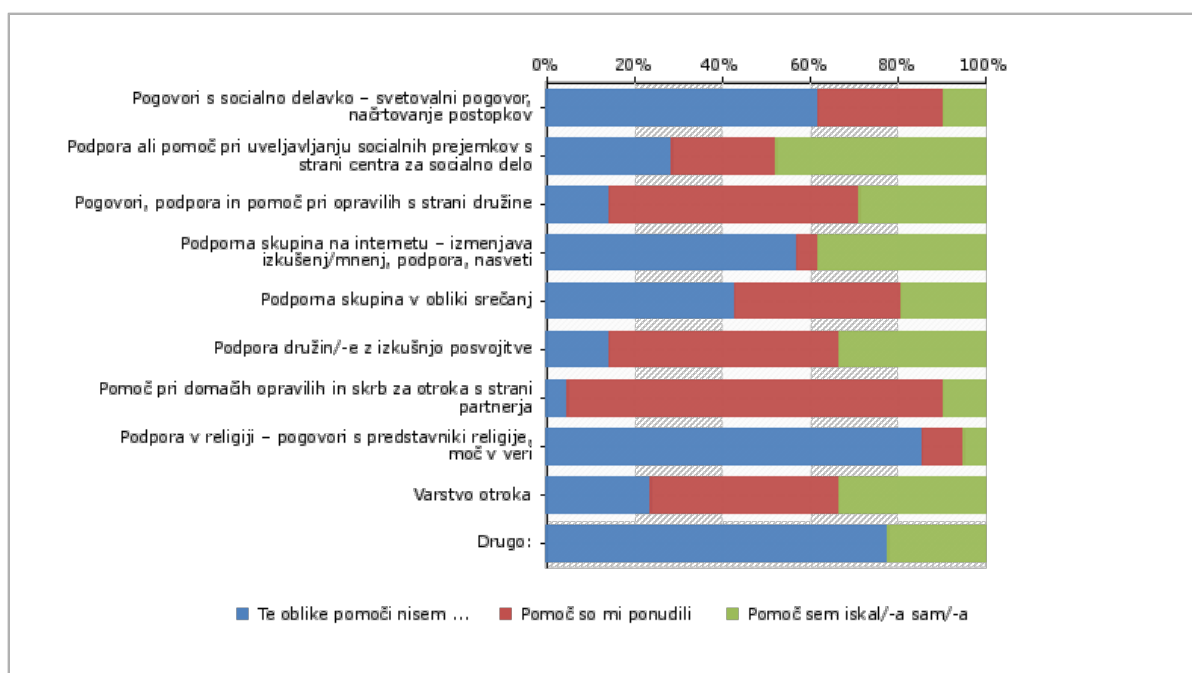

V grafu 4.14 vidimo, kako pogosto so se pojavljali izzivi pri družinah po posvojitvi. Anketiranci so odgovarjali na lestvici od 1 do 5, kjer je 1 pomenila nikoli in 5 pogosto srečevanje z izzivi.

Iz grafa vidimo, da se je najpogosteje pojavljala izčrpanost in utrujenost. V precejšnjem obsegu so se pojavljali tudi nekateri drugi izzivi, saj so dobili povprečno oceno nad 3. Blizu tega so tudi izzivi, povezani z izvajanjem starševske skrbi, izzivi, povezani z otrokovim zdravjem, in organizacija dnevnih aktivnosti. Podobno kot pri zgornjih grafih so posvojitelji povedali, da so se v manjšem obsegu pojavljali neskladje med predstavo, ki so jo imeli o posvojitvi, in dejansko sliko ter finančni izzivi. Pri tem pa se je izkazalo tudi, da so se redko srečevali s pomanjkanjem znanja o otrokovem razvoju. Izziv, ali povedati otroku za posvojitev, se skoraj ni pojavljal pri anketirancih.

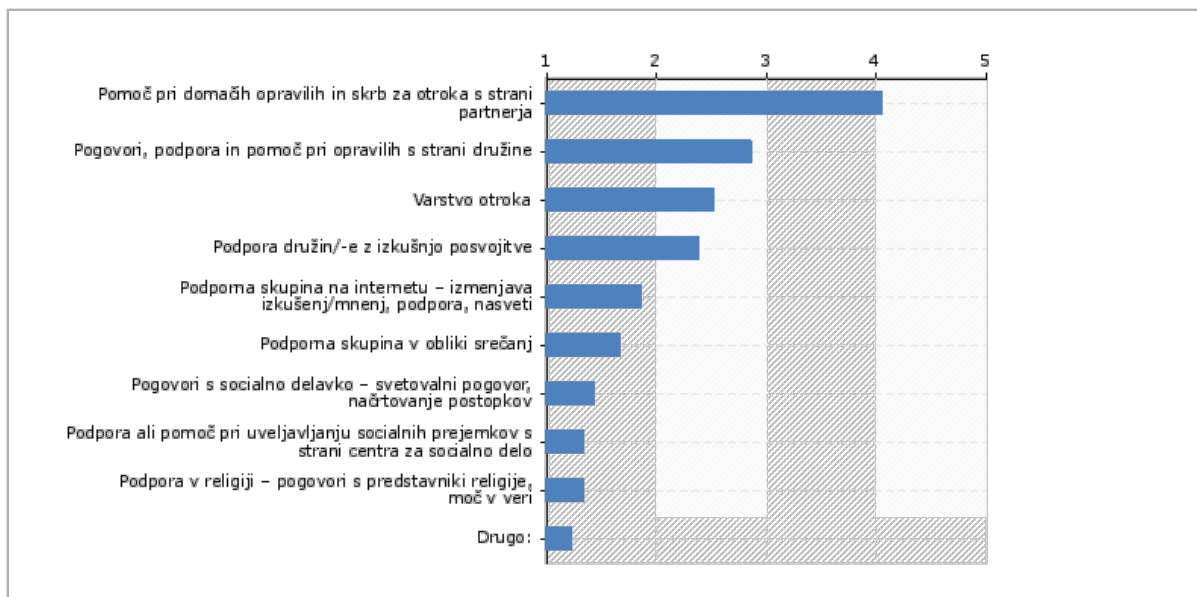
Osebe, ki so označile in zapisale še druge izzive, so napisale, da so se srečevale z izzivi, povezani z medkulturno posvojitvijo.

Graf 4.15: Prikaz oblike pomoči po posvojitvi

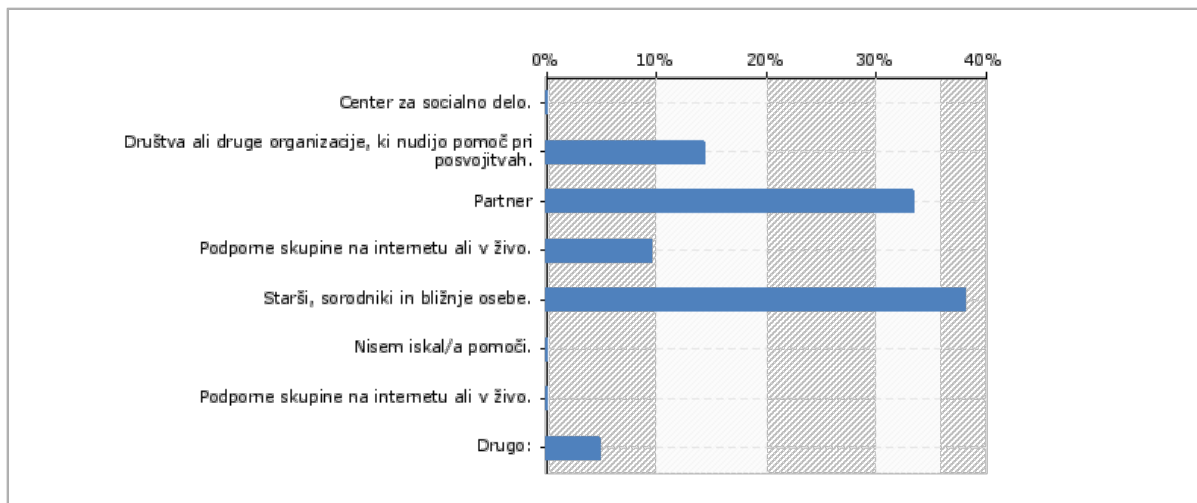
V grafu 4.15 lahko vidimo, kaj so izbrali anketiranci glede pomoči, ki so jo potrebovali, in ali jim je bila ta ponujena ali pa so jo iskali sami. Pri dveh oblikah pomoči se izraziteje pojavi odgovor, da te oblike pomoči niso potrebovali, to so pogovori s socialno delavko, podpirne skupine na internetu, podpora v religiji. Pomoč s strani partnerja pri domačih opravilih in skrbi za otroka je pomoč, ki je bila anketirancem največkrat ponujena. Pogosteje jim je bila tudi ponujena pomoč družine pri domačih opravilih, pomoč družine z izkušnjo, pomoč pri varstvu otrok/-a in pomoč podpirne oblike v obliki srečanj. Pomoč pa so sami v največjem odstotku iskali pri uveljavljanju socialnih prejemkov s strani centrov za socialno delo, v podpori družine z izkušnjo in pri varstvu otroka. Kljub temu da skoraj 60 % posvojiteljev pomoči podpornih skupin na internetu ni potrebovalo, je vseeno skoraj 40 % oseb povedalo, da so to pomoč iskale. Pod možnostjo drugo je bila izpostavljena pomoč pri mednarodnih posvojitvah.

Graf 4.16: Prikaz pogostosti uporabe pomoči po posvojitvi

V grafu 4.16 vidimo, kako pogosto so starši potrebovali določeno obliko pomoči ali podpore. Anketiranci so odgovarjali na lestvici od 1 do 5, kjer je 1 pomenila nikoli in 5 pogosto potrebo po pomoči in podpori zapisanega vira. Iz grafa vidimo, da so posvojitelji najpogosteje potrebovali pomoč pri domačih opravilih in skrbi za otroka, ki jih je izvajal partner. Potem sledita podpora in pomoč družine in varstvo otroka. Druge izbire so uporabljali redkeje ali pa skoraj ne.

Graf 4.17: Prikaz, kje so starši posvojitelji največkrat iskali pomoč

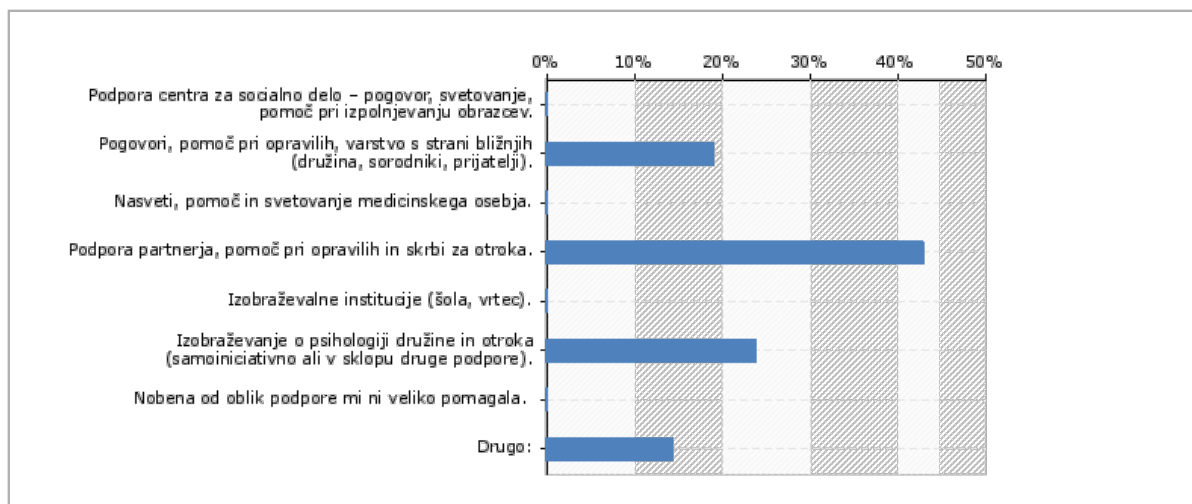

Iz grafa 4.17 vidimo, da so anketiranci najpogosteje pomoč iskali pri starših, sorodnikih in bližnjih, takoj zatem pa je pomoč partnerja. Pomoč so iskali tudi v društvih ali drugih organizacijah, ki nudijo pomoč na področju posvojitve, in v podpornih skupinah. Osebe, ki so

izbrale drugo, so napisale, da je vsak primer drugačen in da izkušnje drugih malokrat pridejo v poštev. Pri medkulturnih posvojitvah pa so izpostavili izzive s povezovanjem med državami in urejanjem dokumentov.

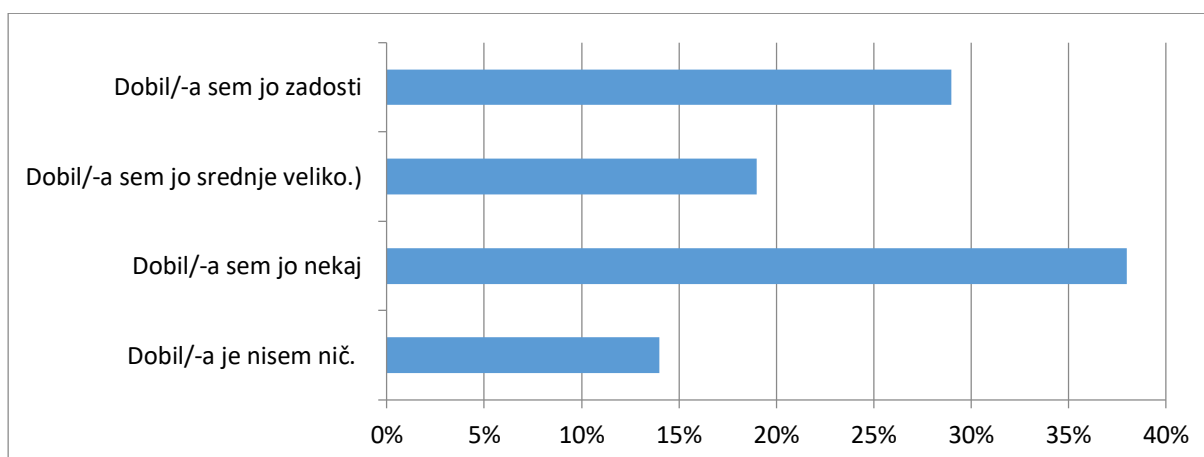
Pregled storitev in v kolikšni meri so jim bile te v pomoč

Graf 4.18: Prikaz, katera izmed pomoči ali podpore je bila staršem najbolj v pomoč

Anketiranci so v večini odgovorili, da jim je bil/-a najbolj v pomoč partner/-ica. Sledi izobraževanje o psihologiji družine in otroka, nato pa pomoč in podpora bližnjih. Drugih možnosti niso izbrali. Nekaj jih je izbralo tudi možnost drugo, ti pa so zapisali, da so jim pomagale tudi skupine za medkulturno posvojitve in družine z izkušnjo.

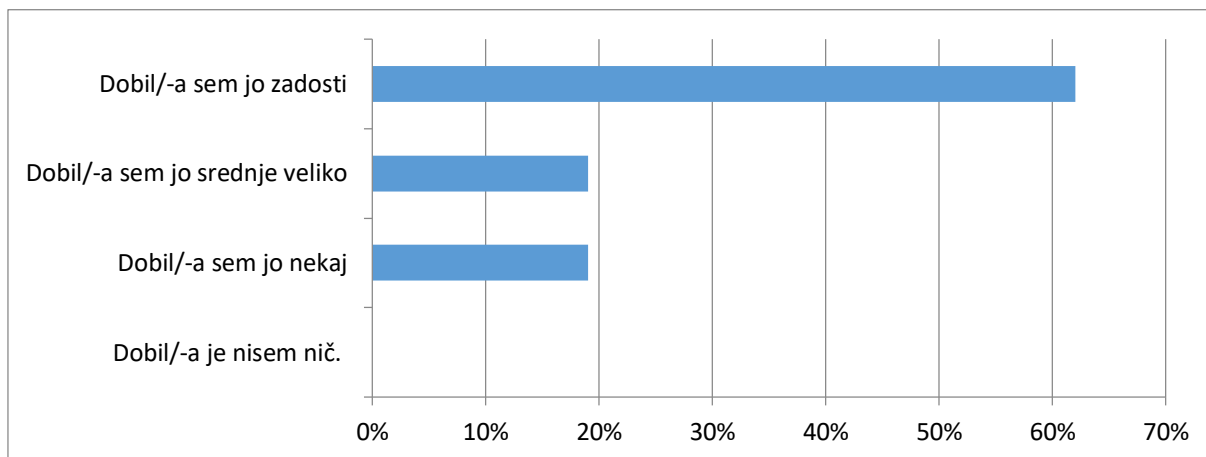
Graf 4.19: Prikaz mnenja o zadostnosti prejete pomoči in podpore formalnih virov

Iz tega grafa lahko razberemo, da večina meni, da so od formalnih virov dobili nekaj podpore in pomoči. Okoli 20 % anketirancev je povedalo, da so jo dobili srednje veliko, prav

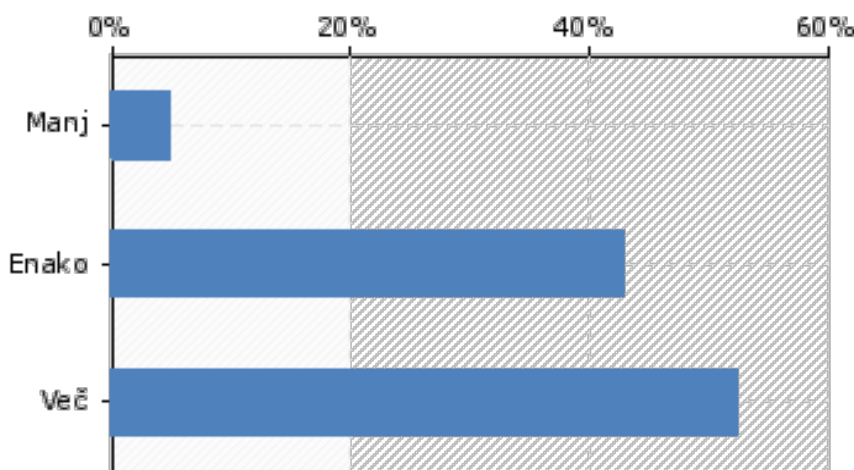
toliko pa jih meni, da so od formalnih virov dobili pomoči, kolikor so jo potrebovali. 14 % oseb meni, da je niso dobili nič, in okoli 10 % jih meni, da so jo dobili zadosti.

Graf 4.20: Prikaz mnenja o zadostnem prejemu pomoči in podpore neformalnih virov

Iz grafa vidimo, da je večina anketirancev izbrala, da so dobili zadosti pomoči in podpore neformalnih virov. Okoli 20 % oseb pa je izbralo, da so dobili srednje veliko pomoči ali pa nekaj pomoči. Nihče ni izbral, da ni dobil nič pomoči.

Graf 4.21: Prikaz spremembe pomoči in podpore po dokončani posvojitvi

Graf 4.21 nam prikazuje, da je večina anketiranih staršev opazila povečanje v podpori in pomoči po posvojitvi. Nekaj manj, okrog 40 %, jih ni opazilo spremembe v primerjavi s pomočjo in podporo pred posvojitvijo. Majhen delež staršev, 5 %, pa je opazilo, da so po posvojitvi imeli manj podpore, kot so jo imeli pred posvojitvijo. Vsak od staršev je svojo izbiro

tudi utemeljil. Veliko jih je opazilo, da so popolnoma izgubili stik in podporo centra za socialno delo. Večina je dobivala podporo partnerja, družine in prijateljev tudi že pred posvojitvijo in se je podpora po posvojitvi samo še nadaljevala. Nekateri pa so povedali, da so dobili več pomoči, saj so jo več tudi potrebovali. Nekaj staršev pa se je po posvojitvi na dodatno oporo obrnilo na storitve, ki so temu namenjene, ampak so plačljive. Kot je razvidno iz grafa, je večina povedala, da so po posvojitvi prejeli več pomoči in podpore kot pred posvojitvijo.

Tabela 4.7: Prikaz zadovoljstva s prejeto pomočjo formalnih virov

Možnosti	Odgovori
1	24 %
2	24 %
3	29 %
4	19 %
5	5 %

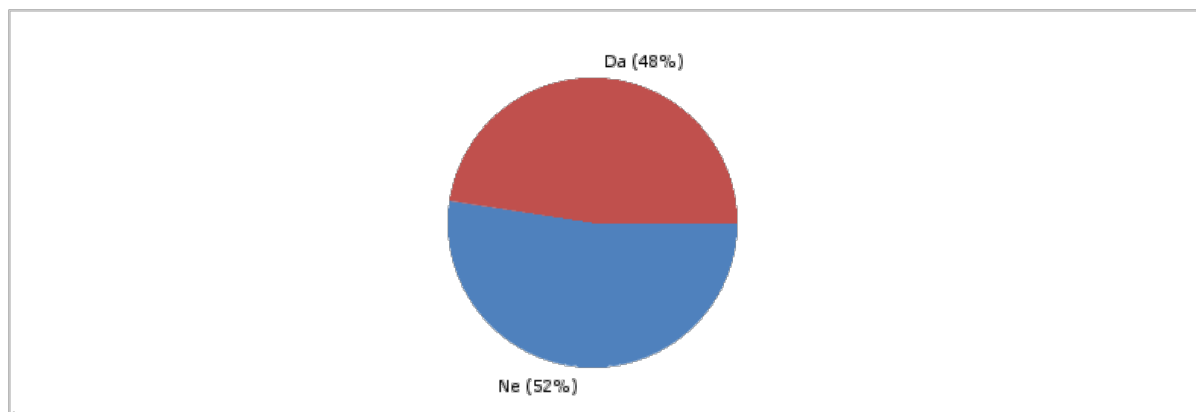
V tabeli 4.7 vidimo, da je približno četrtna oseb, ki so sodelovale v anketi, s pomočjo formalnih virov nezadovoljna. Drugi dve možnosti, ki sta opisovali, da so bolj nezadovoljni kot zadovoljni, je izbrala več kot polovica oseb. Tako je možnost, da so zadovoljni ali zelo zadovoljni izbrala samo slaba četrtna anketirancev.

Tabela 4.8: Prikaz zadovoljstva s prejeto pomočjo neformalnih virov

Možnosti	Odgovori
1	0 %
2	0 %
3	10 %
4	33 %
5	57 %

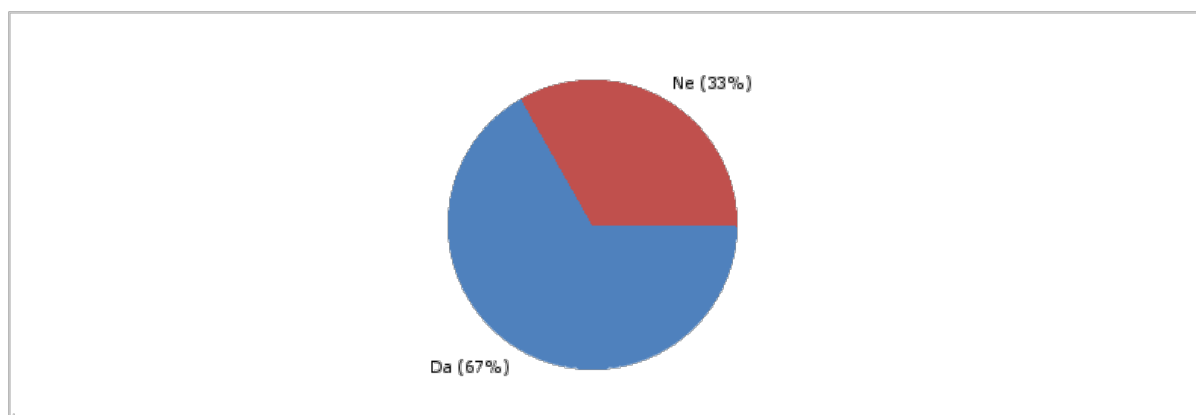
Iz tabele pomoči neformalnih virov vidimo, da je večina zelo zadovoljnih s pomočjo, ki so jo prejeli. Približno tretjina je zadovoljnih, 10 % oseb pa ni ne zadovoljnih ne nezadovoljnih. Spodnjih dveh možnosti, nezadovoljen, ni izbral nihče.

Graf 4.22: Prikaz mnenja, ali bi si želeli več pomoči in podpore v obliki svetovanja in pogovorov centra za socialno delo

Kljub temu da sta odstotka zelo blizu, nekaj več oseb meni, da si ne bi želele več podpore centra za socialno delo. 48 % oseb pa bi si več podpore in pomoči centra želele.

Graf 4.23: Prikaz mnenja, ali bi si želeli več pomoči in podpore centra za socialno delo pri izpolnjevanju vlog in dokumentov v povezavi s posvojitvijo

Pri tem grafu vidimo, da velika večina meni, da bi si želeli več pomoči centra za socialno delo. Le tretjina oseb je na to vprašanje odgovorila negativno.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na osebe, ki niso izkoristile nobenega od naštetih virov pomoči. Napisali so, kako so se spopadali z izzivi po posvojitvi. Nekateri so si pomagali z različnimi dodatnimi plačljivimi storitvami po posvojitvi. V pomoč so jim bile tudi skupine za posvojitelje, znašli so se tudi s sprotnim učenjem in prilagajanjem situacijam.

Anketiranci so podali tudi predloge, ki so jih imeli, glede podpore in pomoči po posvojitvi. Povedali so, da so pogrešali večjo vključenost centrov za socialno delo in delo strokovnih, usposobljenih delavcev na področju posvojitve. Posvojitelji so izpostavili tudi, da bi si želeli več skupinske podpore tako za svoje mentalno zdravje kot v povezavi s posvojitvijo. Veliko jih

je izpostavilo, da bi si želeli finančno podporo države, saj pravijo, da je posvojitev velik zalogaj tudi na finančnem področju. Osebe, ki so imele izkušnjo mednarodne posvojitve, so izrazile, da bi se moralo bolje organizirati sporazumevanje s tujimi državami. Na tem področju pa tudi boljši, lažji dostop in hitrejša postopka, ki jih morajo opraviti na centru za socialno delo. Nekateri predlogi so se nanašali tudi na obsežnejše spremljanje dogajanja in družin po posvojitvi centra za socialno delo. V sklopu tega pa tudi obvezne priprave na posvojitev, ki bi bile dostopne vsem in bi jih vodili usposobljeni strokovni delavci na področju posvojitve. Večkrat so starši povedali, da niso čutili, da bi imeli delavci na centrih dovolj znanja na tem področju in bi potrebovali dodatna usposabljanja za specifične težave in izzive, s katerimi se srečujejo posvojitelji. Pogrešajo tudi podporo in delo z otroki.

5 RAZPRAVA

Rezultati te raziskave se nanašajo na vzorec anketirancev, ki so odgovarjali na anketo. Zaradi majhnega vzorca ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo.

Večina sodelujočih je povedala, da pred posvojitvijo niso imeli otrok. To lahko povežem z odgovori na vprašanje, kateri izzivi so se osebam pojavljali pred posvojitvijo. Večina posvojiteljev je odgovorila, da so se pred posvojitvijo srečevali z neplodnostjo. Ker se je večina srečevala z neplodnostjo, je to lahko tudi eden izmed večjih razlogov, zakaj večina oseb ob posvojitvi ni imela otrok. Med osebami, ki so imele otroka že pred posvojitvijo, pa je večina imela enega. Poleg same posvojitve, postopkov in izzivov na poti do dokončane posvojitve so se starši po posvojitvi tako prvič spoprijemali tudi z vlogo starša in izzivi, ki jih ta prinese. Mislim, da lahko tudi temu pripišemo del težav pri spoprijemanju z izzivi ob posvojitvi. Kljub temu da je nekaj anketirancev imelo pred posvojitvijo otroka, je pri večini izzivov večina odgovorila, da so potrebovali pomoč in podporo. Zato glede na rezultate težko rečem, da je to, da so imeli pred posvojitvijo otroka, bistveno zmanjšalo spoprijemanje z izzivi po posvojitvi.

Večina otrok, skoraj 80 %, ki so bili posvojeni, je imela neko obliko okoliščin, ki jih avtorji Dhimi, Mandel in Sothmann (2007) navajajo kot oteževalne okoliščine pri posvojitvi. Večina izmed teh je imela biološkega brata ali sestro, nekaj jih je imelo vedenjske, čustvene težave ali fizične ovire in nekateri so že imeli zgodovino nestabilnih namestitev. Kar nekaj anketirancev pa je odgovorilo, da njihov otrok ni imel nobene izmed teh okoliščin. Iz tega vidimo, da je imelo veliko otrok, ki so bili posvojeni, eno ali več težkih izkušenj, ki jih je nekako zaznamovala. Kar nekaj otrok doživi tudi nekaj premestitev pred končno namestitvijo v družino posvojiteljev. Izzivi in izkušnje, ki jih otroci doživijo na poti do posvojitve so zelo različne in lahko oteževalne za življenje. Pri tem pa je velik pritisk tudi na starših, saj morajo imeti dovolj znanja in potrpljenja, da lahko z njimi zdržijo v trenutkih, ko jim je najhuje. Avtorji Dhimi, Mandel in Sothmann (2007) so v svoji raziskavi ugotovili tudi, da so bili starši, ki so posvojili otroka z eno ali več oteževalnih okoliščin, ki jih navajajo, bistveno bolj zaskrbljeni o svojih starševskih sposobnostih kot starši, katerih otrok te okoliščine ni imel. Tudi zato starši posvojitelji potrebujejo kakovostno pripravo in podporo ob posvojitvi.

5.1 Koliko in kakšno podporo in pomoč potrebujejo posvojitelji po posvojitvi

Potem, ko je posvojitve dokončana, se starši spopadajo z različnimi izzivi. Pri spoprijemanju in premagovanju teh, pa jim lahko pomagajo različni viri pomoči. V anketi sem opredelila enajst izzivov in sedem virov pomoči, med njimi pa tudi možnost, da se s tem izzivom niso srečevali. Pri vseh izzivih se je izkazalo, da sta partner in družina največji vir pomoči in podpore pri srečevanju z izzivi. Drugi viri so dobili manjši delež, nekateri pa sploh niso bili izbrani kot vir podpore in pomoči pri izzivih. Vidimo lahko, da so se posvojitelji večkrat obračali po pomoč k istim virom. Povprečno je pomoč za spoprijemanje z izzivi izvirala iz enega ali dveh virov, drugih pa niso izkoristili. Anketiranci se z določenimi izzivi skoraj niso srečevali, tak primer je neskladje med predstavo, ki so jo imeli o posvojitvi, in dejansko izkušnjo, pri kateri je skoraj polovica izjavila, da se s tem izzivom niso srečevali. Izziv, s katerim se večina ni srečevala, so tudi finančne težave, povezane s posvojitvijo. Družina in partner ter svojci so največji podporniki in najbolj v pomoč družinam po posvojitvi. Mislim, da je to lahko tudi zato, ker so dostopnejši, kadar koli jih potrebujejo, v nasprotju s formalnimi viri pomoči in podpore. Krivec in Suklan (2015) v svojem delu razpravljata o stigmi iskanja pomoči. Pri analizi razlogov moram to možnosti tudi upoštevati. Mogoče je, da je formalna pomoč manjkrat uporabljena, saj imajo lahko starši strah pred stigmatom, ki bi jo lahko z iskanjem pomoči pridobili.

Vidimo, da starši posvojitelji po posvojitvi potrebujejo precej podpore, ki pa je velikokrat ne dobijo ali pa jo dobijo le del. Tudi Dhami, Mandel, Sothmann (2007) so ugotovili, da je večina staršev poročala, da so potrebovali storitve tudi po posvojitvi. Skoraj polovica je poročala, da so potrebovali storitve kmalu po posvojitvi. Nekateri so izrazili tudi, da so storitve potrebovali tudi, ko je otrok začel hoditi v šolo, ko je postal najstnik in ko je dopolnil 19 let.

Starši po posvojitvi potrebujejo pomoč in podporo, od družine do družine pa je odvisno, koliko in kakšno pomoč potrebujejo. Starši po posvojitvi potrebujejo več podpore in pomoči kot pred posvojitvijo. To lahko vidimo tudi v moji raziskavi. Na vprašanje o potrebi po pomoči pred posvojitvijo so anketiranci odgovarjali, da pomoči in podpore pri izzivih večinoma niso potrebovali. Po posvojitvi pa se je to spremenilo, večina posvojiteljev je povedala, da je po posvojitvi potrebovala pomoč pri srečevanju z izzivi. Potreba po pomoči se torej po posvojitvi znatno poveča, zato pa je potrebno tudi, da je več pomoči in podpore takrat na voljo.

Večina anketirancev je povedala, da se je po posvojitvi pomoč in podpora, ki so jo prejeli, povečala, nekateri so povedali, da je ostala enaka. Da se je podpora po dokončani posvojitvi zmanjšala, je povedal le majhen del anketirancev. Cantino (2017) je ugotovil, da večina sodelujočih ni doživela izgube pomoči in podpore po dokončani posvojitvi. Večina je storitve, ki jih je uporabljala pred posvojitvijo, uporabljala tudi po njej, neformalna podpora pa se je po

posvojitvi kvečjemu še povečala. Večina sodelujočih je ob zaključitvi posvojitve občutila tudi olajšanje od vseh formalnih procesov, nekateri pa so to doživeli kot izgubo dela podpore.

Tudi v moji raziskavi so v glavnem posvojitelji odgovarjali, da je pomoč ostala enaka ali se je po dokončani posvojitvi povečala. Predvsem se je povečala neformalna podpora, pri nekaterih tudi formalna. Kar nekaj pa jih je izrazilo, da formalne pomoči po posvojitvi niso dobili oziroma je niso dobili dovolj. Vzrok, da so posvojitelji označili, da se je pomoč po posvojitvi povečala, je lahko tudi to, da so takrat potrebovali več pomoči. Zato so jo tudi več dobili.

5.2 Kako in kje so iskali pomoč in kako jih je ta pomoč podprla v starševski vlogi

Približno polovica posvojiteljev, ki so odgovarjali na anketo, se je udeležila priprav na posvojitev. Drugi so se pripravljali na različne neformalne načine. Večina anketirancev, ki so se priprav udeležili, meni, da so jih priprave na posvojitev dobro pripravile na izzive, s katerimi so se srečevali po sami posvojitvi. Približno enak odstotek pa jih tudi meni, da so zaradi priprav po posvojitvi potrebovali manj pomoči. Iz tega vidimo, zakaj je priprava na posvojitev pomemben del procesa posvojitve. Priprava na posvojitev starše vsaj delno pripravi na izzive, s katerimi se spoprijemajo po posvojitvi.

Med odgovori, zakaj se niso udeležili priprav, so se pojavili tudi odgovori, da ali priprava ni bila na voljo ali pa, da se jim ni zdelo, da jim bo pomagala. Mislim, da je to nekoliko zaskrbljujoče, saj so tudi sami posvojitelji ob koncu izrazili potrebo po obveznih in obsežnejših pripravah pred samo posvojitvijo. Te pa, kot lahko vidim iz rezultatov, tudi pripomorejo pri spopadanju z izzivi po posvojitvi. Glede na to, da v Sloveniji organizirane podpore po posvojitvi ni, lahko priprave del potrebe po podpori in pomoči po posvojitvi tudi omilijo.

Pred posvojitvijo so starši največkrat izkoristili pomoč partnerja, družine in prijateljev. Kot pravijo, jim je bila ta pomoč tudi največkrat ponujena. Pomoč, ki so jo iskali sami, pa je bila največkrat pomoč centra za socialno delo, družine z izkušnjo in pomoč medicinskega osebja. Kljub vsemu razen družine, partnerja in prijateljev, pomoči večine virov, ki so bili omenjeni, skoraj niso potrebovali. Po posvojitvi pa se situacija nekoliko spremeni. Poveča se delež oseb, ki so same iskale pomoč pri različnih virih, prav tako pa se poveča pomoč, ki jim je bila ponujena. Pomoč partnerja je največkrat tista, ki jim je bila ponujena, poleg tega pa še pomoč in podpora družine in podpora družine z izkušnjo. Starši posvojitelji, ki so odgovarjali na

vprašanja v anketi, so največkrat iskali pomoč pri centru za socialni delo za uveljavljanje prejemkov, na drugi strani pa so najmanj potrebovali pomoč centra za socialno delo v obliki pogovorov. Dhami, Mandel, Sothmann (2007) ugotovijo, da je glede virov podpore in pomoči po posvojitvi nekaj staršev dejalo, da so iskali profesionalno pomoč, skoraj polovica staršev pa je povedala, da so iskali tako strokovno kot nestrokovno pomoč (sorodniki, prijatelji, drugi posvojitelji). Tretjina staršev je pomoč iskala poleg omenjenih virov tudi na internetu.

Ugotovitve te raziskave lahko povežem z ugotovitvami svoje raziskave. Podobno kot ti avtorji sem tudi jaz v svoji raziskavi ugotovila, da so starši pomoč in podporo iskali tako pri formalnih kot neformalnih virih.

Izzivi, ki so se najpogosteje pojavljali med starši, ki so izpolnjevali anketo, so izčrpanost in utrujenost, spopadanje z novo identiteto, navajanje na nov tempo življenja in izzivi, povezani z vzgojo otroka. Tudi drugi izzivi so se pojavljali, ampak manj pogosto. Tudi kasneje v anketi se je izkazalo, da je pomoč partnerja, družine in pomoč pri varstvu otroka pomoč, ki jo starši najpogosteje izkoristijo. Anketiranci so povedali, da so kar pogosto izkoristili tudi pomoč družine z izkušnjo. Anketiranci so povedali, da so večkrat naleteli neznanje strokovnih delavcev. Cantino (2017) je ugotovil tudi, da so starši omenili nekaj ovir, ki so jih doživeli pri iskanju in dostopanju do strokovne pomoči glede potreb otroka. Te ovire so vključevale pomanjkanje strokovnjakov, ki bi bili specializirani o okoliščinah in posledicah, ki jih doživljajo posvojeni otroci. Poročajo tudi o pomanjkanju znanja o dinamiki posvojitve med strokovnimi delavci.

Mislim, da je to lahko eden izmed razlogov, zakaj se posvojitelji večkrat ne obračajo za pomoč in podporo na centre za socialno delo. Tudi če se posvojitelji obrnejo na formalne vire in med njimi center za socialno delo, velikokrat naletijo na neznanje in nepoznavanje izzivov ter situacij, s katerimi se posvojitelji srečujejo. Verjetno se zato v prihodnje ne obračajo ponovno po pomoč k tem virom, ampak si raje pomoč in podporo poiščejo drugje.

5.3 Kako se s starševstvom spopadajo starši, ki pomoči niso iskali oziroma je ne iščejo

Nihče od udeleženi v anketi ni izrazil, da ni potreboval pomoči in podpore po posvojitvi. Vsi anketiranci so po posvojitvi prejeli neko obliko pomoči, ki so bile navedene v anketi. Poleg tega pa so nekateri povedali, da so si poleg teh vrst pomoči in podpore sami pomagali s prebiranjem literature in samoiniciativnim iskanjem informacij.

5.4 V kakšnem obsegu so bili starši deležni podpore in pomoči, ki so jo potrebovali po posvojitvi in kakšni so njihovi predlogi za izboljšanje

Večina anketirancev je povedala, da so od formalnih virov dobili nekaj pomoči, ki so jo potrebovali. Mnenja o tem, koliko pomoči so dobili od formalnih virov, se zelo razlikujejo, anketiranci so uporabili vse možnosti, od tega, da niso dobili nič pomoči, do tega, da so jo dobili zadosti. Kljub temu pa je največji delež anketirancev izbral možnost, da so dobili nekaj pomoči. Če pogledam na celotne rezultate lahko rečem, da od formalnih virov ne dobijo dovolj pomoči, predvsem ne, kolikor bi si jo želeli oziroma potrebovali. Razlog tega je lahko neznanje strokovnih delavcev, kot sem omenila, nedostopnost pomoči ali strah pred stigmato. Poleg tega so verjetno še drugi razlogi, ki se od družine do družine razlikujejo. Slika pa je drugačna, če pogledam mnenje o zadostnosti prejete pomoči neformalnih virov. Pri teh ni nihče izbral možnosti, da niso dobili nič pomoči. Največ pa jih je izbralo možnost, da so jo dobili zadosti. Vidimo lahko, da posvojitelji dobijo več pomoči neformalnih virov. Ne samo, da se posvojitelji večkrat obračajo po pomoč in podporo k neformalnim virom, ocenjujejo tudi, da od neformalnih virov dobijo več pomoči in podpore kot od formalnih virov. Mislim, da je vzrok tega, da ocenjujejo, da so dobili manj pomoči oziroma, da je niso dobili zadosti ravno v nepoznavanju strokovnih delavcev o izzivih posvojiteljev. Tako se lahko pripreti, da tudi če se posvojitelji obrnejo po pomoč na formalne vire, je ne dobijo, če osebe, ki naj bi jim pomagale, nimajo znanja. Mislim, da je tudi razlika v tem, kakšno pomoč pričakujejo posvojitelji od formalnih in od neformalnih virov. Pomoč neformalnih virov, predvsem partnerja in družine, je pogosto pomoč pri vsakdanjih opravilih ter varstvo in pomoč pri skrbi za otroka. V nasprotju s tem pa je pomoč, ki jo pričakujejo od formalnih virov, pogosto strokovna pomoč pri obsežnejših dilemah in vprašanjih. Tudi zato se lahko kaže v količini pomoči, ki so jo prejeli, saj je neformalna pomoč vsakdanja pomoč v nasprotju s formalno, ki pa zahteva neko bolj poglobljeno znanje in izkušnje z delom na tem področju.

Anketiranci so tudi ocenjevali zadovoljstvo s pomočjo, ki so jo prejeli od formalnih in neformalnih virov. Pri formalnih virih so bile ocene porazdeljene med vse možnosti, najmanj pa jih je ocenilo, da so bili s pomočjo zelo zadovoljni. Pri neformalnih virih pa so ocenili od sredinske ocene navzgor. Nihče ni izbral možnosti, da je bil s pomočjo nezadovoljen. Največ jih je izbralo možnost, da so bili z neformalno pomočjo zelo zadovoljni. To nam pokaže, da ne samo da dobijo več podpore in pomoči neformalnih virov, s to pomočjo so anketiranci tudi

zadovoljnejši. Enako lahko pri zadovoljstvu s pomočjo rečem, da je zaradi narave pomoči mogoče, da so starši zadovoljnejši z neformalno pomočjo, velika. Saj je spet neformalna pomoč skoraj vedno na razpolago in zavzema predvsem vsakdanja opravila in zadolžitve. V nasprotju s tem se od formalne pomoči pričakuje znanje in izkušnje, nanje pa se starši obrnejo s kompleksnejšimi izzivi. Mislim, da tudi to lahko pojasni, zakaj je tako velika razlika v zadovoljstvu s posameznimi viri pomoči.

Približno enako število anketirancev je odgovorilo, da bi si želeli več pomoči in podpore centra za socialno delo v obliki svetovalnih pogovorov, kot jih je odgovorilo, da si več pomoči centra za socialno delo ne bi želeli. Kljub temu pa je večina označila, da bi si želeli več pomoči centra za socialno delo pri izpolnjevanju vlog in dokumentov, povezanih s posvojitvijo. Iz odgovorov na te dve vprašanji lahko vidimo, da si posvojitelji želijo, da bi bil center za socialno delo bolj vpleten v sam proces posvojitve, ter si želijo pomoč in podporo strokovnih delavcev.

Anketiranci so povedali, da si želijo, da bi bili strokovni delavci na centrih za socialno delo usposobljenejši in imeli več znanja na področju posvojitve, zapisali pa so tudi, da si želijo, da bi bile priprave na posvojitve povsod in obvezne. Poleg tega so predlagali tudi, da bi bilo dobro imeti podporne skupine posvojiteljev, kjer bi se lahko srečevali in si izmenjevali izkušnje in si pomagali. Pojavil se je predlog tudi za pomoč in podporo otrokom, ki so bili posvojeni. Iz predlogov, ki so jih anketiranci zapisali v anketi, sem opazila, da si posvojitelji želijo pomoči in sodelovanja s centrom za socialno delo, tako pred kot tudi po dokončani posvojitvi. Velikokrat pa naletijo na strokovne delavce, ki nimajo dovolj specifičnih znanj o izzivih, s katerimi se srečujejo posvojitelji. Zato posvojitelji ne vidijo smisla in uporabnosti v obiskovanju centrov za socialno delo, saj čutijo, da jim tam ne znajo pomagati pri njihovih težavah. Kot je izpostavljeno v članku *Priprava posvojiteljev na posvojitve* (2013), so pogosto težave, s katerimi se srečujejo starši posvojitelji po dokončani posvojitvi, vezane tudi na slabo pripravo na posvojitve. Anketiranci so tudi sami povedali, da jim je dobra priprava na posvojitve pomagala pri spoprijemanju in reševanju izzivov, s katerimi so se srečevali po posvojitvi.

Težave, ki se pojavijo med samo posvojitvijo, so lahko vezane na slabo in nestrokovno delo pristojnih služb, tu mislim predvsem na neprimerno pripravo para na posvojitve, nestrokovno vodenje postopka, izdelavo ocene primernosti para, pri posvojiteljih pa na nepredelano travmatsko izkušnjo, pričakovanja v zvezi z otrokom in v odnosu do sebe, nepoznavanje psihologije odnosa, pojasnjevalni slog in osebne lastnosti (*Priprava posvojiteljev na posvojitve*, 2013).

Večina je otroka posvojila do otrokovega drugega leta starosti, enkrat pogosteje pa so bili to fantje kot dekleta. Največ otrok je pri družini posvojiteljev živel nekje do šest mesecev, preden je bila posvojitev dokončana. Nihče od staršev, ki so odgovarjali na anketo, ni posvojil otroka, ki bi bil nekoliko starejši, kljub temu pa vidimo, da so se pojavljali izzivi tudi pri starših, ki so posvojili otroka, ko je bil dojenček.

5.5 Preverjanje hipotez

H₀: Več je staršev, ki bodo izpolnili anketo, ki so iskali pomoč ali podporo po posvojitvi, kot staršev, ki je niso.

H₀: Iz vzorca 21 anketirancev jih je 95 % izbralo med podanimi odgovori, 5 % oseb je izbralo možnost drugo. Nihče izmed sodelujočih ni izbral možnosti nisem iskal/-a pomoči. Na podlagi tega lahko rečem, da je velika večina staršev pomoč po posvojitvi iskala pri različnih virih. Torej je hipoteza, da je več staršev vključenih v raziskavo, ki so iskali pomoč ali podporo po posvojitvi, kot staršev, ki je niso, potrjena.

H₁: Več kot 50 % staršev, ki bodo izpolnili anketo, se po posvojitvi srečuje z izzivi, povezanimi s posvojitvijo otroka.

H₁: Pri tem vprašanju so imeli anketiranci na izbiro 12 podanih izzivov in možnost drugo. Podatki se nekoliko razlikujejo glede na podan izziv. Pri večini izzivov, ki so bili podani, vrednost odgovora, da se z njim niso srečevali, ni presegla 40 %. Večinoma se vrednosti tega odgovora gibljejo med 10 in 15 %. Izjema so finančni izzivi, povezani s posvojitvijo, pri katerih je skoraj 60 % anketirancev povedalo, da se z njimi niso srečevali. Kljub temu da je odstopanje pri enem izmed podanih izzivov, lahko rečem, da se je večina staršev srečevala z izzivi po posvojitvi, ki so povezani s posvojitvijo, zato lahko to hipotezo potrdim.

H₂: Manj kot 50 % staršev, ki bodo rešili anketo, ocenjuje, da so po posvojitvi dobili dovolj pomoči.

H₂: Na to hipotezo se nanašata dve vprašanji. Vidimo lahko, da je v primeru neformalnih virov splošno zadovoljstvo s prejeto pomočjo precej višje, saj nihče ni izbral možnosti dobil/-a je nisem nič. Ta odgovor se je pri formalnih virih pomoči pojavil v približno 15 %. Vidimo, da je mnenje o količini pomoči in podpore, ki so jo prejeli, zelo različno glede na to, kateri vir gledamo. Medtem ko večina, več kot 60 %, meni, da so dobili zadosti pomoči neformalnih virov, tega ne morem reči za formalne vire. Pri teh meni, da so dobili zadosti pomoči, le 30 % anketirancev. Zaradi tolikšne razlike v prejeti pomoči te hipoteze ne morem ne ovreči ne

potrditi, saj večina anketirancev, skoraj 70 %, ocenjuje, da niso dobili dovolj pomoči formalnih virov, medtem ko večina ocenjuje, da so jo od neformalnih virov dobili dovolj.

H₃: Starši posvojitelji, ki bodo izpolnili anketo, so zadovoljnejši z neformalno pomočjo kot s formalno.

H₃: Iz vzorca 21 oseb je odgovor 4 ali 5 na lestvici o zadovoljstvu s formalnimi viri pomoči skupaj izbralo 24 % oseb. Pri zadovoljstvu z neformalno pomočjo pa je možnosti 4 in 5 na lestvici izbralo 90 % vprašanih. Glede na te podatke lahko rečem, da so posvojitelji zadovoljnejši z neformalno kot s formalno pomočjo, in je ta hipoteza potrjena.

6 SKLEPI

- Posvojitelji se srečujejo z različnimi izzivi. Med izzivi se najpogosteje pojavljajo izčrpanost in utrujenost, spoprijemanje z novo vlogo in identiteto starša, navajanje na nov tempo življenja in izzivi, povezani z vzgojo otroka. Pri tem večina potrebuje pomoč in podporo.
- Po posvojitvi se poveča potreba po podpori in pomoči posvojiteljev, pri večini posvojiteljev pa se poveča tudi pomoč, ki jo prejmejo po posvojitvi. Po posvojitvi tako večina ni doživela izgube pomoči in podpore v primerjavi z obdobjem pred posvojitvijo.
- Priprava na posvojitve se je izkazala za zelo pomembno, saj večina posvojiteljev pravi, da jim je priprava pomagala pri spoprijemanju z izzivi in je prispevala k temu, da so po dokončani posvojitvi potrebovali manj dodatne pomoči in podpore.
- Večina posvojiteljev se največkrat po pomoč in podporo obrne na partnerja, družino ali bližnje sorodnike, manjkrat pa se obračajo na pomoč formalnih virov iz različnih razlogov.
- Po posvojitvi se nekateri obrnejo po pomoč in podporo tudi na center za socialno delo.
- Posvojitelji so bistveno zadovoljnejši z neformalno pomočjo kot s formalno. Večinoma ocenjujejo, da so od neformalnih virov dobili dovolj podpore, medtem ko jih večina ocenjuje, da je od formalnih virov niso dobili dovolj.
- Posvojitelji ocenjujejo, da strokovni delavci nimajo dovolj znanja o njihovih specifičnih težavah in izzivih, zato se tudi manjkrat obračajo nanje po pomoč. Kljub temu pa si večina želi več podpore in pomoči centra za socialno delo.

7 PREDLOGI

Iz rezultatov v raziskavi lahko povzamem te predloge:

- Strokovni delavci, ki delajo na področju posvojitve, bi potrebovali dodatna izobraževanja in izpopolnjevanje znanja glede tega, kako podpreti starše ob izzivih, povezanih s posvojitvijo.
- Posvojitelji so predlagali obliko pomoči države, ki bi jim pomagala pri finančnih izzivih, povezanih s posvojitvijo.
- Potrebno je organizirati skupinska srečanja za starše po posvojitvi, na katerih bi se mesečno/tedensko dobivali in si izmenjevali izkušnje, si pomagali in se pogovarjali.
- Pomoč otrokom po posvojitvi s strani strokovnih delavcev, ki bi bili usposobljeni za delo z izzivi, s katerimi se spoprijemajo otroci po posvojitvi.
- Boljše povezovanje z državami, iz katerih se izvajajo mednarodne posvojitve.

Predlogi za nadaljnje raziskovanje:

- Raziskati bi bilo potrebno, kako so strokovni delavci pripravljeni na sodelovanje s posvojitelji in kakšno je njihovo znanje o izzivih, s katerimi se spoprijemajo posvojitelji ob posvojitvi. Poleg tega pa bi bilo potrebno pogledati, kako lahko razvijamo delo na področju posvojitve, kaj so pripravljeni strokovni delavci narediti za pridobitev znanja in kakšne so sploh njihove možnosti za pridobivanje znanja na tem področju.
- Bolj poglobljena raziskava o storitvah centra za socialno delo, ki bi jih potrebovali starši po posvojitvi.
- Kako je razvita podpora za otroke po posvojitvi in kaj lahko centri za socialno delo prispevajo k temu.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Bevc, V. (1997). *Priprava zakoncev na nadomestno starševstvo v programu preventivne pomoči otrokom*. Fakulteta za socialno delo.

Bevc, V. (2014). *Organizacijski dejavniki socialno varstvenega ukrepa posvojitve otrok in njihova protislovnost* (doktorska disertacija). Univerza v Mariboru. Fakulteta za organizacijske vede.

Cantino S .E. (2017) *Post-adoptive services impact on adoption outcomes*. California state University, San Bernardino CSUSB schola Works.

Child Welfare information gateway. (2015), Factsheet for families: Impact of adoption on adoptive parents.

Crawford B. A. Lindsey L. (2017) *Examining post-adoption services: what adoptive families need for beneficial outcomes*. Masters of social work clinical research papers, St. Catherine University.

Družinski zakonik (DZ) (2017). Uradni list RS, št. 15/17 z dne 31. 3. 2017

Deborah H. Siegel (2012). *Social Media and the Post-Adoption Experience*. Social work today, vol.12 no.5, P.22, dostopno 10. 4. 2019 na:

<https://www.socialworktoday.com/archive/091712p22.shtml>

Dorfman, T. (2013). *The role of social media in adoption*. *Adoption advocate* no. 64, Alexandria, dostopno na <http://www.adoptioncouncil.org/publications/2013/10/adoption-advocate-no-64>, 10. 4. 2019

Dhami K. M., Mandel R. D., Sothmann K.: An evaluation of post-adoption services. *Children and youth services review* (29) 2007, 162–179.

Krivec, J. Suklan, J. (2015). Vpliv stigme na odnos do psihološke pomoči. *Raziskave in razprave*, letnik 8, številka 3, str. 4–62.

Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1989). Generalna skupščina Združenih narodov, resolucija št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.

Mesec, B. (2009). Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo, Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1. Ljubljana: Univ. v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Mikluš M., Tomažič T. (2016). *Problematika posvojitve v državah izvora in sprejema na primeru Kenije in Sloveniji*. Združenje za socialno pedagogiko 20(1/2), 143–162, Ljubljana

Priprava posvojiteljev na posvojitve (2013). Diagnostično terapevtski center, pridobljeno 20. 3. 2019 s strani <http://www.dtcbanko.com/clanki/priprava-posvojiteljev-na-posvojitve/>

J. L. Payne, E. S. Fields, J. M. Meuchel, C. J. Jaffe, M. Jha (2010). *Post adoption depression*. *Arch womens ment health* 13: 147–151, Amerika

Šugman, K. (1994). *Kriza identitete*. Pamfil, letnik 2 št.1, Ljubljana

Zaviršek, D. (2012). *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Zaviršek, Darja (2009), Med krvjo in skrbjo: Socialno starševstvo kot širitev koncepta starševstva v današnjem svetu. *Socialno delo*, Vol. 48, št. 1–3. 2009. Str. 3–16.

9 PRILOGE

9.1 Anketa

Pozdravljeni,

sem Špela Komatar, študentka 4. letnika Fakultete za socialno delo. Pripravljam diplomsko nalogo z naslovom »Pomoč in podpora staršem posvojiteljem po posvojitvi«. Namen raziskave je ugotoviti, koliko in kakšno podporo in pomoč potrebujejo starši posvojitelji ter kako in kje ju iščejo. Anketa je anonima, vzela pa vam bo nekaj od 10 do 15 minut. Podatki, pridobljeni s to anketo, bodo obravnavani samo za namen tega diplomskega dela. Če želite, da vas obvestim o rezultatih ankete oziroma vam posredujem obdelane podatke, mi, prosim, na koncu ankete zaupajte svoj elektronski naslov.

Prosim vas, da odgovorite na vsa vprašanja in na koncu ne pozabite ankete oddati.

Vnaprej se vam zahvaljujem za vaše sodelovanje in prispevek k tej diplomski nalogi.

Špela Komatar

Prvi sklop vprašanj se nanaša na obdobje med procesom posvojitve, kakšno podporo ali pomoč ste prejeli, iskali ali dobivali v tem obdobju ter nekaj okoliščin posvojitve.

Ali ste imeli pred posvojitvijo že otroka?

- Da.
- Ne.

Koliko?

- Enega.
- Dva.
- Tri.
- Štiri.
- Pet ali več.

Označite, če se je katera izmed spodnjih trditev nanašala na vaš primer posvojitve (na vašega posvojenega otroka).

- Otrok je bil ob posvojitvi starejši od deset let.
- Otrok je imel biološkega/-ke brata/-e ali sestro/-e.
- Otrok je imel zgodovino nestabilnih namestitev v domove.
- Otrok je imel čustvene, fizične ali vedenjske ovire.
- Nič od tega ne velja za mojega otroka.

Katere oblike priprave na posvojitev ste bili deležni pred posvojitvijo (možnih je več odgovorov)?

- Organizirana priprava pred posvojitvijo s strani centra za socialno delo.

- Organizirana priprava pred posvojitvijo s strani druge organizacije (društvo Deteljica, Humanitarni klub posvojencev, DTC Domžale ali druge podobne organizacije za podporo in pomoč pri posvojitvah).
- Skupina posvojiteljev za samopomoč.
- Nisem se udeležil/-a priprav pred posvojitvijo.
- Drugo:_____.

Od koga ste dobivali podporo pred posvojitvijo? S križcem označite tisto izbiro, ki vam je bila ponujena ali ste jo iskali sami (možnih je več odgovorov).

Izbira	Pomoč so mi ponudili	Pomoč sem poiskal/-a sam/-a	Te oblike pomoči nisem prejel/-a
Podpora centra za socialno delo			
Podpora družine			
Podpora partnerja			
Podpora prijateljev			
Podpora društva			
Podpora v skupini za samopomoč			
Podpora religijskih organizacij			
Podpora spletnih skupin			
Podpora družine z osebno izkušnjo			
Podpora medicinskega osebja			
Drugo			

S katerimi izzivi, povezanimi s posvojitvijo, ste se srečevali na poti do zaključenega postopka posvojitve (možnih je več odgovorov)?

- Neplodnost in procesi, s tem povezani (terapije, svetovanje ...).
- Dolgotrajen proces do dokončane posvojitve.
- Finančne težave, povezane s posvojitvijo.
- Neznanje, povezano s procesi posvojitve, in nezmožnost pridobivanja informacij na tem področju.
- Nerazumevanje in pritisk družbe.
- Drugo:_____.

Ali menite, da vas je proces priprave na posvojitev dovolj pripravil na izzive, s katerimi ste se srečevali po posvojitvi?

- Da.
- Ne.
- Priprave se nisem udeležil/-a.

Ali menite, da ste zaradi procesa priprave na posvojitev potrebovali manj podpore in pomoči po posvojitvi?

- Da.
- Ne.

- Priprave se nisem udeležil/-a.

Drug sklop ankete se nanaša na obdobje po posvojitvi.

Ali lahko izmed spodnjih možnosti prepoznate izzive, s katerimi ste se spoprijemali **po** zaključenem postopku posvojitve? (Možnih je več odgovorov.) Za vsakega od naštetih izzivov tudi označite, od koga ste to pomoč prejeli. Če se s katerim izmed izzivov niste srečevali, izberite to možnost v tabeli.

	CSD	Društva	Religija	Partner	Sorodniki/prijatelji	Skupine za samopomoč (v živo ali na internetu)	Družina z osebno izkušnjo	Nisem se srečeval/-a s tem izzivom	Drugo
Spoprijemanje z novo vlogo in identiteto starša									
Izčrpanost, utrujenost									
Neskladje med predstavo, ki sem jo imel/-a o posvojitvi in o dejanski izkušnji									
Dilema, ali povedati otroku za posvojitev, kdaj in na kakšen način									
Organizacija dnevnih aktivnosti									
Navajanje na novo tempo življenja									
Izvajanje starševske vloge – skrb za otroka									
Izzivi, povezani z otrokovim zdravjem									
Izzivi, povezani z									

vzgojo otroka									
Pomanjkanje znanja o otrokovem razvoju in posvojitvah									
Finančni izzivi, povezani s posvojitvijo									
Drugo									

V tabeli spodaj označite, v kolikšni meri so se pojavljali naštetih izzivi na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni, da se s tem izzivom niste srečevali, in 5, da ste se z izzivom srečevali pogosto oziroma dlje časa.

	1	2	3	4	5
Spoprijemanje z novo vlogo in identiteto starša					
Izčrpanost, utrujenost					
Neskladje med predstavo, ki sem jo imel/-a o posvojitvi in o dejanski izkušnji					
Dilema, ali povedati otroku za posvojitev, kdaj in na kakšen način					
Organizacija dnevnih aktivnosti					
Navajanje na nov tempo življenja					
Izvajanje starševske vloge – skrb za otroka					
Izzivi, povezani z otrokovim zdravjem					
Izzivi, povezani z vzgojo otroka					
Pomanjkanje znanja o otrokovem razvoju in posvojitvah					
Finančni izzivi, povezani s posvojitvijo					
Drugo					

Katere oblike pomoči/podpore ste bili deležni po tem, ko je bila posvojitev končana?

Za vsako izmed naštetih možnosti označite, ali ste to pomoč iskali sami, ali vam je bila ponujena, ali je niste prejeli.

Možnost	Pomoč so mi ponudili	Pomoč sem iskal/-a sam/-a	Te oblike pomoči nisem prejel/-a
Pogovori s socialno delavko – svetovalni pogovor, načrtovanje postopkov			
Podpora ali pomoč pri uveljavljanju socialnih prejemkov s strani centra za socialno delo			
Pogovori, podpora in pomoč pri opravilih s strani družine			
Podporna skupina na internetu – izmenjava izkušenj/mnenj, podpora, nasveti			
Podporna skupina v obliki srečanj			
Podpora družin/-e z izkušnjo posvojitve			
Pomoč pri domačih opravilih in skrb za otroka s strani partnerja			
Podpora v religiji – pogovori s predstavniki religije, moč v veri			

Varstvo otroka			
Drugo			

V spodnji tabeli označite, kolikokrat ste potrebovali našteje storitve. Na lestvici od 1 do 5 označite svojo izbiro, kjer 1 pomeni nikoli, 2 pomeni nekajkrat na mesec, 3 pomeni enkrat na teden, 4 pomeni večkrat na teden in 5 pomeni skoraj vsak dan.

Možnost	1	2	3	4	5
Pogovori s socialno delavko – svetovalni pogovor, načrtovanje postopkov					
Podpora ali pomoč pri uveljavljanju socialnih prejemkov s strani centra za socialno delo					
Pogovori, podpora in pomoč pri opravih s strani družine					
Podporna skupina na internetu – izmenjava izkušenj/mnenj, podpora, nasveti					
Podporna skupina v obliki srečanj					
Podpora družin/-e z izkušnjo posvojitve					
Pomoč pri domačih opravilih in skrb za otroka s strani partnerja					
Podpora v religiji – pogovori s predstavniki religije, moč v veri					
Varstvo otroka					
Drugo					

Kje ste pomoč po posvojitvi iskali najpogosteje/največkrat?

- Center za socialno delo.
- Religija, organizacije v povezavi z religijo.
- Izobraževalne ustanove.
- Društva ali druge organizacije, ki nudijo pomoč pri posvojitvah.
- Partner.
- Starši, sorodniki in bližnje osebe.
- Podporne skupine na internetu ali v živo.
- Nisem iskal/-a pomoči.
- Drugo: _____

V tretjem sklopu se vprašanja nanašajo na pregled storitev in v kolikšni meri so vam bile v pomoč.

Katera vrsta podpore, ki ste jo prejeli **pred ali po** posvojitvi, se vam je zdela, da je najbolj pomagala vam in vaši družini?

- Podpora centra za socialno delo – pogovor, svetovanje, pomoč pri izpolnjevanju obrazcev.
- Pogovori, pomoč pri opravih, varstvo s strani bližnjih (družina, sorodniki, prijatelji).
- Nasveti, pomoč in svetovanje medicinskega osebja.
- Podpora partnerja, pomoč pri opravih in skrbi za otroka.
- Izobraževalne institucije (šola, vrtec).
- Izobraževanje o psihologiji družine in otroka (samoiniciativno ali v sklopu druge podpore).
- Nobena od oblik podpore mi ni veliko pomagala.
- Drugo: _____.

V kolikšni meri lahko rečete, da ste dobili podporo in pomoč (svetovanje, pomoč pri uradnih zadevah, povezanih s posvojitvijo, spodbujevalni pogovori, razjasnitev situacij, povezanih s posvojitvijo, ipd.), ki ste jo potrebovali, s strani formalnih virov (center za socialno delo, razna društva in centri za pomoč posvojiteljem, religija, izobraževalne ustanove)?

- Dobil/-a je nisem nič.
- Dobil/-a sem jo nekaj.
- Dobil/-a sem jo srednje veliko.
- Dobil/-a sem jo zadosti.

V kolikšni meri lahko rečete, da ste dobili pomoč in podporo, ki ste jo potrebovali, s strani neformalnih virov (starši, partner, sorodniki, prijatelji, znanci)?

- Dobil/-a je nisem nič.
- Dobil/-a sem jo nekaj.
- Dobil/-a sem jo srednje veliko.
- Dobil/-a sem jo zadosti.

Ali ste po končanem postopku posvojitve opazili spremembo v količini pomoči in podpore (pogovori, pomoč pri organizaciji, pomoč pri opravilih, svetovanje, varstvo)?

- Manj.
- Enako.
- Več.

Pojasnite odgovor?

Kako bi na lestvici od 1 do 5 (kjer 1 pomeni nezadovoljen/-a in 5 zelo zadovoljen/-a) označili zadovoljstvo s pomočjo, ki ste jo dobili, s strani formalnih virov (center za socialno delo, društva, šola/vrtec, religijske ustanove)?

1 2 3 4 5

Kako bi na lestvici od 1 do 5 (kjer 1 pomeni nezadovoljen/-a in 5 zelo zadovoljen/-a) označili zadovoljstvo s pomočjo, ki ste jo dobili, s strani neformalnih virov (starši, partner, prijatelji, sorodniki, bližnje osebe)?

1 2 3 4 5

Ali bi si želeli več podpore in pomoči (svetovalnih in podpornih pogovorov) centra za socialno delo po posvojitvi?

- Da.
- Ne.

Ali bi si želeli več podpore in pomoči (pomoči pri izpolnjevanju raznih vlog in dokumentov v povezavi s posvojitvijo ipd.) centra za socialno delo po posvojitvi?

- Da.

- Ne.

Če niste prejeli nobene izmed naštetih možnosti podpore in pomoči posvojitvi, prosim, navedite, kako ste se spopadali z morebitnimi izzivi po posvojitvi.

Če imate za konec kakšen predlog, povezan z oblikami podpore in pomoči po posvojitvah, ga, prosim, zapišite.

Za konec vas prosim za nekaj demografskih podatkov. Če imate več posvojenih otrok, se prosim v tem delu osredotočite na najmlajšega posvojenega otroka.

Koliko je bil star vaš otrok, ko ste ga posvojili? _____ let.

Starost vašega otroka sedaj? _____ let.

Katerega spola je vaš otrok?

- Ženskega spola.
- Moškega spola.
- Ne želim odgovoriti.
- Drugo.

Koliko časa je otrok živel z vami, preden je bila posvojitev dokončna?

- 0–6 mesecev.
- 6–12 mesecev.
- Več kot 12 mesecev.
- Drugo: _____.

Ali je narodnost vašega otroka enaka vaši?

- Da.
- Ne.
- Če je drugačna, napišite, kateri narodnosti pripadate vi _____ in kateri vaš otrok: _____.

Iz katere regije prihajate?

- Osrednjeslovenska.
- Gorenjska.
- Dolenjska.
- Primorska.
- Prekmurje.
- Štajerska.

Kakšna je vaša najvišja dosežena izobrazba?

- Osnovna šola ali manj.
- Poklicna srednja šola.
- 4-letna strokovna srednja šola ali gimnazija.
- Višje- in visokošolska izobrazba (vključno z magisterijem in doktoratom).

Če želite, da vas obvestim o podatkih, zbranih s to anketo, zapišite spodaj svoj elektronski naslov:
